

Regeringens proposition

1982/83: 2

om kompletteringar till 1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning m. m.;

beslutad den 24 juni 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Ett viktigt steg i riktning mot en ökad vuxenanpassning av den kommunala vuxenutbildningen (komvux) togs i och med riksdagens beslut år 1981 om införandet av en särskild läroplan för komvux (Lvux 82). Den nya läroplanen skall tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83.

I propositionen, som bygger på förslag från komvux-utredningen, föreslås nu att Lvux 82 skall kompletteras med avsnitt som behandlar studie- och yrkesorientering, gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser samt grundutbildning för vuxna.

Genom Lvux 82 påbörjades införandet av ett s. k. etappsystem i komvux. Nu föreslås att etappsystemet skall byggas ut att i princip omfatta samtliga allmänna ämnen (inkl. tekniska och ekonomiska). Etappindelningen görs utifrån varje ämnes struktur och karaktär, inte utifrån gymnasieskolans nuvarande linjesystem. Varje etapp skall leda till en bestämd kompetensnivå. Etapp 1 (grundskolkurs), som skall svara mot grundskolans högstadium i resp. ämne, tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83. I propositionen föreslås att återstående etapper 2-4 (gymnasieskolkurser) skall införas fr. o. m. läsåret 1983/84.

Samtliga kurser skall uppdelas i en grunddel, som är gemensam för alla kursdeltagare, och en fördjupningsdel, där var och en väljer arbetsuppgifter.

Ämnet arbetslivsorientering föreslås upphöra som separat ämne och integreras med samhällskunskap. Gymnasieskolkurser i musik, teckning, konst- och musikhistoria och musik/teckning samt teckning/musik/drama-

tik – estetisk specialisering skall inte längre kunna anordnas i komvux. Vuxenstudier i dessa ämnen hör till folkbildningens område.

Betygsättningen i gymnasieskolkurser föreslås följa samma principer som betygsättningen i gymnasieskolan. Etappsystemet innebär att kursdeltagarna i komvux inte självklart kan jämföras med någon grupp elever i gymnasieskolan. De föreslås därför utgöra en egen referensgrupp vid betygsättningen.

Vidare förordas nya typer av avgångsbetyg från komvux. De skall motsvara dels en tvåårig, dels en treårig studiegång i gymnasieskolan och utfärdas från antingen ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor. Avgångsbetyg som motsvarar en tvåårig studiegång i gymnasieskolan skall också utfärdas från yrkesinriktad sektor.

Samtliga föreslagna förändringar skall genomföras fr.o.m. läsåret 1983/84.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET
Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-06-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Dahlgren. Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boö, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Wikström

**Proposition om kompletteringar till 1982 års läroplan för kommunal vuxen-
utbildning m. m.**

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 16 mars 1978 tillkallade jag en kommitté (U 1978:04) för att göra en översyn av den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Kommittén antog namnet komvux-utredningen.

På grundval av förslag från komvux-utredningen lade regeringen förra året fram en proposition (1980/81:203) om läroplan för den kommunala vuxenutbildningen. Efter beslut av riksdagen (UbU 1981/82:1, rskr 1981/82:46) har regeringen den 11 mars i år meddelat föreskrifter om att en särskild läroplan för komvux (Lvux 82) skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1982. Regeringen har samtidigt fastställt mål och riktlinjer i läroplanen.

Komvux-utredningen¹ har den 2 december 1981 till regeringen överlämnat en skrivelse angående kompletteringar till läroplan för komvux. En sammanfattning av kommitténs skrivelse bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Kommitténs förslag omfattar kompletterande avsnitt till mål och riktlinjer i läroplanen för komvux. Kompletteringarna behandlar studie- och yrkesorienteringen inom komvux, gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser samt grundutbildning för vuxna (grundvux). Förslagen till kompletterande avsnitt i mål och riktlinjer bör i sin helhet fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*. Komvux-utredningens förslag omfattar också förslag till vissa kursplaner för gymnasieskolkurser samt kompetensfrågor.

¹ När den nu aktuella skrivelsen avlämnades: riksdagsledamoten Stig Alemyr, ordförande, folkskolläraren Inga Davidsson, riksdagsledamoten Karl-Erik Häll, länsbildningskonsulenten Martin Hällgren, lektorn Ove Nordstrandh, fil.lic. Marie Nordström och studiesekreteraren Berit Oscarsson.

Efter remiss har yttranden över komvux-utredningens förslag avgetts av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), centrala studiestödsnämnden (CSN), skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), jämställdhetskommittén (A 1976:08), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) och Samarbetsorganisationen för Sveriges vuxenstudier (SOSVUX). En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Jag anhåller nu att få ta upp vissa frågor som rör kompletteringar till Lvux 82 samt kompetensfrågor i anslutning härtill. För överblickens och sammanhangets skull redovisar jag också vissa förslag som inte fordrar beslut av riksdagen.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Bakgrund

På grundval av propositionen angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m. (prop. 1967:85, SU 1967:117, rskr 1967:277) infördes fr. o. m. den 1 juli 1968 bl. a. en lokal gymnasial vuxenutbildning, som i princip skulle kunna erbjuda undervisning enligt kursplanerna för grundskolans högstadium, fackskolan, gymnasiet och yrkesskolan. Till den kommunala vuxenutbildningen (komvux) fördes också yrkesskolans deltidskurser. Undervisningen organiserades som fristående ämneskurser.

Särskilda timplaner infördes för komvux. Härvid fastställde regeringen det högsta antalet lektioner i varje ämne.

Utbildningsprogrammet inom komvux har därefter anpassats efter de nya läroplaner som har införts för grundskolan och gymnasieskolan.

SÖ fastställer numera timplaner för komvux, dvs. det högsta antalet undervisningstimmar för varje kurs, inom ramen för en viss procent av det sammanlagda antalet undervisningstimmar för motsvarande utbildning i ungdomsskolan (prop. 1976/77:100 bil. 12, UbU 1976/77:19, rskr 1976/77:176). Regeringen fastställer dessa procenttal. I förordning den 9 juni 1977 (ändrad den 11 juni 1981 och den 11 mars 1982) meddelade regeringen riktlinjer för fastställande av högsta antal undervisningstimmar för grundskolekurser och vissa gymnasieskolekurser inom kommunal vuxenutbildning, nämligen kurser i ämnen motsvarande treåriga och fyraåriga linjer samt tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje i gymnasieskolan. Efter beslut av riksdagen med anledning av budgetpropositionen 1978 (prop. 1977/78:100 bil. 12, UbU 1977/78:15, rskr 1977/78:180) meddelade regeringen i förordning den 29 juni 1978 riktlinjer för fastställande av högsta antal lektioner för yrkesinriktad utbildning inom kommunal vuxen-

utbildning. Dessa föreskrifter omfattar även medgivande för SÖ att dela upp yrkesinriktade ämnen i delmomentskurser och – under vissa förutsättningar – i modulkurser.

Riksdagen beslutade efter förslag i propositionen om kommunal vuxenutbildning (prop. 1977/78: 36, UbU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 60) att innehållet och utformningen av undervisningen i komvux skall anpassas bättre till de vuxnas studiesituation. Det är inte självklart att vuxna skall behöva läsa alla ämnen eller alla delar av kursen i ett ämne enligt läroplanerna för ungdomsskolan. De vuxnas erfarenhet skall tas till vara och endast kompletteras i en sådan omfattning att de vuxna får en utbildning av samma kvalitet som ungdomsutbildningen. Utbildningens innehåll behöver därmed inte vara identiskt.

Läsåret 1978/79 påbörjades försöksverksamhet med s. k. etappindelade kurser inom komvux i ett antal kommuner i enlighet med riktlinjer som hade godkänts av riksdagen efter förslag i den nyss nämnda propositionen om kommunal vuxenutbildning (prop. 1977/78: 36). Efter förslag i budgetpropositionen 1981 (prop. 1980/81: 100 bil. 12, UbU 1980/81: 18, rskr 1980/81: 217) beslutade riksdagen att detta försök, som ursprungligen var treårigt, får fortsätta så länge att ingen försökskommun tvingas återgå till det tidigare gällande systemet i avvaktan på beslut om huruvida verksamheten skall permanentas eller ej. SÖ får också medge att alla kommuner som så önskar får delta i försöket fr. o. m. läsåret 1981/82.

Ett viktigt steg i riktning mot en ökad vuxenanpassning av komvux togs i och med att riksdagen år 1981 beslutade att införa en särskild läroplan för kommunal vuxenutbildning (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 1981/82: 46). Regeringen fastställde den 11 mars 1982 inledning samt mål och riktlinjer i 1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning (Lvux 82). Den nya läroplanen skall tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83. Mål och riktlinjer skall gälla för all verksamhet i komvux och i tillämpliga delar också för verksamheten vid statens skolor för vuxna och för den av kommunerna anordnade grundutbildningen för vuxna (grundvux).

Riksdagens beslut om läroplan för komvux innebär vidare att nya timplaner och kursplaner skall fastställas för grundskolkurser. Regeringen har den 11 mars 1982 uppdragit åt SÖ att fastställa nya timplaner och kursplaner för grundskolkurser. I Lvux 82 skall dessutom ingå kommentarmaterial som fastställs av SÖ. För varje skolenhet med komvux skall finnas en lokal arbetsplan.

2.2 Kompletteringar till läroplanens mål och riktlinjer

Komvux-utredningen har utarbetat förslag till vissa kompletteringar till Lvux 82, nämligen ett tillägg om studie- och yrkesorienteringen (syö) i komvux, ett om gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser inom komvux samt ett om grundvux. Kommittén föreslår att dessa avsnitt, vilka återges i bilaga 2, fogas till mål och riktlinjer.

Riksdagen har på grundval av propositionen om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola m. m. (prop. 1981/82: 15, UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115) bl. a. tagit ställning till vissa principer, som gäller syons mål och innehåll i ungdomsskolan.

Komvux-utredningen har i sitt arbete beaktat vad regeringen föreslog i nämnda proposition. Kommittén anger att dess förslag till *mål och riktlinjer för syo i komvux* överensstämmer med målen för syo i ungdomsskolan. Kommittén har dock anpassat förslaget till de annorlunda målgrupper och förutsättningar som gäller för komvux. Den föreslagna vuxenanpassningen tar sig bl. a. uttryck i en uppdelning i extern och intern syo.

Remissinstanserna är i stort sett positiva till komvux-utredningens förslag och framhåller vikten av syo. SACO/SR anser att syo-avsnittet bör omarbetas och konkretiseras och finner det dessutom svårt för att inte säga omöjligt att diskutera syons mål och riktlinjer utan att samtidigt behandla resursfrågan.

CSN och AMS betonar starkt behovet av den externa syon som vänder sig till vuxna före studiestarten. En bred syo behövs enligt AMS för att undvika kostsamma felval. Arbetsförmedlingens möjligheter att ge denna service – vilket ibland diskuteras – är begränsade och kommer med den arbetsbelastning i övrigt som förväntas under de närmaste åren inte att öka.

SACO/SR menar att kraven bör ställas högre. Syo för vuxna bör även omfatta insatser av socialt utbildad personal. När arbetsförmedlingarna organiseras om, blir det allt viktigare att få till stånd en fristående syo-resurs i varje kommun som kan ge övergripande information och rådgivning om all vuxenutbildning och om studiesociala frågor. SOSVUX pekar på den syo som t. ex. vuxenutbildningsnämnderna erbjuder. Den är viktig och intimt sammankopplad med den uppsökande verksamheten. SOSVUX hoppas att resurserna till den externa syon inte tas från komvux interna resurser utan betalas med andra medel. Även TCO anser att riktad syo för vuxna skall garanteras och anser det tveksamt att man genom lokala omprioriteringar kan klara riktad syo enligt komvux-utredningens intentioner och målen för komvux.

När det gäller den interna syon framhåller flera remissinstanser att det är positivt att den skall bedrivas integrerad med övrig pedagogisk verksamhet.

Det är enligt min mening viktigt att framhålla att syon ofta bör vara en långvarig process. En människa utvecklas och förändras samtidigt som både arbetsuppgifter och hela arbetslivet ständigt förändras. Detta leder ofta till att individen vid flera tillfällen i livet behöver syo-insatser i form av information, vägledning och stöd. I studiesituationen behövs syo kontinuerligt. Jag vill understryka att syon är en angelägenhet för både lärare och skolläda liksom för syo-funktionären. De prioriteringar av syo-insatserna, som i vissa fall måste göras, bör beslutas av skolläda efter att

ha diskuterats gemensamt av studerande, lärarpersonal och syo-funktio-närer. När det gäller vuxna med särskilda behov, bör kvinnornas, i synner-het invandrarkvinnornas, situation uppmärksammas. Det är enligt min mening också angeläget med samverkan mellan olika vuxenutbildningsan-ordnare när det gäller information och syo som vänder sig till den vuxna allmänheten.

Komvux-utredningens förslag omfattar som jag nyss nämnt också för-slag till *mål och riktlinjer för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinrik-tade kurser*. Förslaget utgår från att etappindelning genomförs beträffande allmänna ämnen och från att yrkesinriktade kurser även i fortsättningen anordnas som delmomentskurser och modulkurser. Förslaget omfattar vissa föreskrifter om delning av gymnasieskolkurs i undervisningsgrupper. Det omfattar även föreskrifter om betygsättning och om avgångsbetyg och betygsdokument i övrigt. Komvux-utredningen påpekar att vissa föreslag-na förändringar kräver beslut av riksdagen.

Jag återkommer till dessa frågor i det följande.

Som jag nyss nämnt skall mål och riktlinjer i den nya läroplanen för komvux enligt riksdagens beslut gälla i tillämpliga delar även för grundvux. Grundvux skiljer sig emellertid enligt komvux-utredningen i väsentliga avseenden från övrig utbildning inom komvux. Av det skälet har ett förslag till *mål och riktlinjer för grundvux* utarbetats. Kommittén konstaterar att grundvux omfattar utbildning på vitt skilda nivåer och anser att grundvux för invandrare bör ha ett annorlunda innehåll och en annan uppläggning på den grundläggande nivån än vad grundvux för svenskar bör ha. För den som har ett annat modersmål än svenska bör enligt nu gällande föreskrif-ter, där så kan ske, undervisningen anordnas på hemspråket, om den studerande önskar det. Enligt förslaget bör all sådan grundvux också innehålla viss undervisning i svenska. Den bör vara upplagd som undervis-ning i ett främmande språk. Förslaget innebär enligt komvux-utredningen i övrigt konkretiseringar och preciseringar av vad som redan nu gäller för grundvux.

SÖ konstaterar att föreliggande förslag beträffande grundvux väl över-ensstämmer med SÖ:s föreskrifter och allmänna råd. SÖ erinrar emellertid också om SFI-kommitténs (A 1978:07) nyligen framlagda förslag i betän-kandet Svenskundervisning för vuxna invandrare (SOU 1981:86). Även AMS erinrar i sitt yttrande om vissa av SFI-kommitténs förslag.

I den mån SFI-kommitténs förslag bör leda till några förändringar, som berör grundvux, bör detta behandlas i samband med övriga frågor som aktualiseras genom SFI-kommitténs förslag. Oavsett vilka regler som kommer att gälla för framtiden beträffande undervisning i svenska för invandrare och oavsett vem som blir huvudman för denna verksamhet, är det för de deltagares skull som har behov av både svenskundervisning och undervisning i att läsa och skriva av största betydelse att en samverkan kommer till stånd mellan dem som har hand om undervisning av dessa slag. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Andersson.

Ingen remissinstans har haft något att erinra mot att tillägg fogas till mål och riktlinjer i Lvux 82 på de tre områden som komvux-utredningen har föreslagit. Även jag anser att sådana kompletteringar bör göras. Detta föranleder även vissa andra föreskrifter, bl. a. ändringar i förordningen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning. Jag ansluter mig i huvudsak till vad komvux-utredningen har föreslagit med de modifieringar som föranleds av mina förslag i övrigt. Det bör ankomma på regeringen att fastställa kompletteringarna till mål och riktlinjer. Kompletteringarna bör givetvis, i likhet med vad som är förhållandet beträffande läroplanen i övrigt, i tillämpliga delar även gälla för verksamheten vid statens skolor för vuxna.

Jag vill upplysningsvis meddela att det enligt min mening ankommer på regeringen att fastställa vilka regler som skall gälla för delning av gymnasieskolkurs i undervisningsgrupper.

2.3 Utbyggnad av etappsystemet

En treårig försöksverksamhet med etappindelade kurser inom komvux påbörjades som jag nyss har nämnt läsåret 1978/79. Försöksverksamheten har därefter förlängts och får nu utvidgas till nya kommuner efter medgivande av SÖ. Försöksverksamheten omfattade redan från början i princip alla allmänna ämnen. De olika kurserna i samma ämne enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och gymnasieskolans olika linjer har samordnats till en sammanhängande studiegång som delats upp i etapper. Sedan läsåret 1979/80 har försöksverksamheten också fått omfatta tekniska ämnen.

SÖ har kontinuerligt utvärderat försöksverksamheten med etappindelning under de tre första budgetåren. En rapport över utvärderingen har avgivits till regeringen, som överlämnade den till komvux-utredningen för beaktande i det fortsatta utredningsarbetet.

Riksdagens beslut om införandet av en särskild läroplan för komvux innebar bl. a. att grundskolkurserna skall betraktas som en första etapp i en sammanhängande studiegång i resp. ämne.

Komvux-utredningen konstaterar att inga allvarliga invändningar mot själva etappsystemet har kommit fram i utvärderingen av försöksverksamheten. Etappindelningen underlättar studievalet för kursdeltagarna. De behöver inte från början bestämma sig för hur omfattande studier i ett ämne de skall bedriva. De tas in i den etapp där de har förutsättningar att följa undervisningen och avslutar studierna efter den etapp där deras studiebehov är tillgodosett. Etappindelningen har också underlättat för mindre och medelstora kommuner att starta kurser i etapp 2, dvs. den första etappen på gymnasieskolnivån.

Komvux-utredningens förslag innebär att etappindelningen skall fullföljas även på gymnasieskolnivån inom komvux. Kommittén föreslår att SÖ

får i uppdrag att se över etappsystemet. I denna översyn bör enligt kommittén följande beaktas:

a) allmänna ämnen som ingår i utbildning motsvarande tvååriga yrkesinriktade linjer och vissa specialkurser bör också infogas i etappsystemet,

b) förändringar i gymnasieskolan vad gäller språkprogram, samordning av N- och T-linjerna och samordning av timtal i samma ämne för flera linjer med anledning av förslag i propositionen om förändringar av gymnasieskolans utformning m. m. (prop. 1981/82: 14, UbU 1981/82: 5, rskr 1981/82: 112) bör beaktas.

Vidare föreslås SÖ få i uppdrag att följa försöksverksamheten med etappindelning av tekniska ämnen och fastställa ramtimplan och kursplaner för etappindelning av dessa ämnen.

Remissinstanserna är positiva till etappsystemet som princip med undantag av UHÄ, som anför att det torde finnas anledning att vänta med en så genomgripande omorganisation av komvux till dess beslut fattats om genomförande av ny organisation av gymnasieskolan.

Jag förordar att etappindelningen av kurser i komvux fullföljs på gymnasieskolnivån. Om komvux-utredningens förslag genomförs kommer enligt min uppfattning möjligheterna till samverkan mellan komvux och gymnasieskolan att kunna öka i så måtto att det blir lättare att i komvux komplettera tidigare och även avbrutna gymnasieskolstudier utan att alltför mycket tid måste ägnas åt att på nytt studera de delar av ett ämne som den studerande redan har läst. Det viktigaste skälet för att fullfölja etappindelningen inom komvux är emellertid att systemet i sig innebär betydande möjligheter till vuxenanpassning av studierna och möjligheter för individen att sätta samman ett studieprogram efter sina egna behov.

Jag räknar med att en etappindelning kan genomföras i sina huvuddrag enligt komvux-utredningens förslag. Etappindelningen bör enligt min mening i princip omfatta samtliga allmänna ämnen, i vilka jag inräknar även tekniska och ekonomiska ämnen, inom komvux utbildningsprogram som finns både på grundskol- och gymnasieskolnivå eller som har flera studiegångar på gymnasieskolnivån, vilka leder till skilda kompetensnivåer. För klarhetens skull vill jag påpeka att övriga allmänna ämnen inte bör etappindelas. Beträffande yrkesämnen bör nuvarande system med uppdelning i delmomentkurser och – under vissa förutsättningar – i modulkurser fortfarande tillämpas.

Etappsystemet bör bygga på följande principer.

Etapperna skall bilda en sammanhängande studiegång i resp. ämne och tillsammans svara mot vad som ingår i ämnet enligt läroplanerna för grundskolans högstadium (beträffande ämnet engelska grundskolans samtliga stadier) och gymnasieskolans olika linjer, grenar och specialkurser. Härvid skall en vuxenanpassning göras så att vuxna inte självklart skall behöva läsa alla delar av kursen i ett ämne enligt läroplanerna för ungdomsskolan. Denna sammanhängande studiegång skall indelas i etapper,

som bygger på varandra. Etappindelningen skall göras utifrån resp. ämnesstruktur och karaktär, inte utifrån gymnasieskolans nuvarande linjesystem. Antalet etapper i varje ämne skall vara högst fyra, i flertalet ämnen högst tre. Varje etapp skall leda till en bestämd nivå, som i princip motsvarar följande kompetens enligt läroplanerna för ungdomsskolan:

etapp 1 grundskolans högstadium

etapp 2 ett- och tvååriga studiegångar i gymnasieskolan

etapp 3 treåriga studiegångar i gymnasieskolan

etapp 4 avslutande etapp i vissa mycket omfattande studiegångar i gymnasieskolan inkl. högre specialkurser.

I ämnen, som saknas på grundskolans högstadium, saknas alltså etapp 1.

Tekniska ämnen har inte varit föremål för försöksverksamhet med etappindelning lika länge som övriga ämnen. Omfattningen av försöksverksamheten har också varit begränsad. Komvux-utredningen tycks förutsätta att etappindelningen av tekniska ämnen skall ha formen av försöksverksamhet under ytterligare någon tid. Enligt den uppfattning som jag nyss har redovisat bör etappsystemet nu genomföras och försöksverksamheten alltså avlösas av reguljär verksamhet. Om det skulle visa sig nödvändigt att på någon punkt avvika från detta handlingsätt, bör det ankomma på regeringen att besluta härom efter förslag av SÖ. Målsättningen bör vara att etappsystemet nu skall genomföras konsekvent enligt de principer jag har redovisat.

Den etappindelning av studiegången i olika ämnen som jag nu har förordat bör tillämpas även inom den statliga vuxenutbildningen.

2.4 Kursbegreppet i etappsystemet

I försöksverksamheten med etappindelning har varje etapp betraktats som en kurs, vilket innebär att gällande regler om deltagarantal för kursstart måste vara uppfyllt för att man skall få starta en ny etapp inom ett ämne. SÖ:s ursprungliga förslag innebar att samtliga etapper i ett ämne skulle betraktas som en enda kurs. Syftet härmed var att garantera att deltagare, som påbörjat studier i ett ämne, också skulle kunna slutföra dem enligt samtliga etapper om de så önskade utan att övergå till en annan undervisningsgrupp.

Komvux-utredningen konstaterar att betyg från etapp 1 (grundskolkurser) kan ingå i slutbetyg från komvux som ger grundskolkompetens. Kommittén anser därför att etapp 1 kan betraktas som en avslutad helhet. Många kursdeltagare har inte för avsikt att omedelbart fortsätta sina studier i de följande etapperna. Kommittén föreslår därför att etapp 1 i resp. ämne betraktas som en kurs även i fortsättningen. Komvux-utredningen finner det svårare att göra samma uppdelning mellan etapperna 2, 3 och 4 (gymnasieskoletapperna). En studerande i etapp 2 måste enligt kommittén kunna garanteras att få fortsätta med etapp 3 och 4, om dessa finns och

ingår i hans studieprogram. Komvux-utredningen föreslår därför att alla gymnasieskoletapperna (dvs. etapperna 2–4) i ett ämne skall utgöra en enda kurs. Antalet undervisningstimmar enligt gällande timplan skall reduceras enligt nuvarande regler, om antalet kursdeltagare sjunker under det föreskrivna antalet.

Komvux-utredningens förslag på denna punkt tillstyrks av *TCO*, *SACO/SR* och *SOSVUX*.

SÖ noterar i sitt yttrande att komvux-utredningen inte framlägger motsvarande förslag beträffande delmomentskurser i yrkesinriktade utbildningar. *SÖ* finner att, om förslaget att betrakta alla gymnasieskoletapperna som en kurs genomförs, det bör gälla även för yrkesinriktade utbildningar. I nuvarande läge med stark begränsning av resurserna till komvux är det enligt *SÖ* nödvändigt att kunna genomföra en så långt möjligt rationell kursplanering. Eftersom närheten till utbildningen ofta är avgörande för om avståndskänsliga vuxna skall våga påbörja studier, är det enligt *SÖ* viktigt att de inledande etapperna (1 och 2) och en rad yrkesinriktade utbildningar anordnas på så många platser som möjligt. Däremot bör senare etapper (3 och 4, i lågfrekventa ämnen även 2) samt yrkesinriktade påbyggnadskurser kunna koncentreras mera.

Jag förordar att varje etapp betraktas som en fristående kurs. Det är en logisk följd av etappsystemet, eftersom detta bygger på att kursdeltagare skall påbörja och avsluta sina komvux-studier i olika etapper, alltefter sina personliga förkunskaper och studiebehov. Det är enligt min mening också självklart att behandla varje etapp som en kurs för sig med hänsyn till att en rationell kursplanering är nödvändig för att hushålla med tillgängliga resurser.

Någon absolut garanti för att en studerande skall få genomföra samtliga etapper i ett ämne inom komvux på hemorten kan enligt min mening inte uppställas. I vissa fall kan studierna i stället få slutföras som självstudier med hjälp av viss studiehandledning på hemorten, genom att delta i en komvux-kurs i en närliggande kommun eller inom den statliga vuxenutbildningen, som skall utgöra ett komplement till komvux.

2.5 Uppdelning i grunddel och fördjupningsdel

Inom försöksverksamheten med etappindelning uppdelas kurserna i en grunddel och en fördjupningsdel. Grunddelen är gemensam för alla kursdeltagare. Inom fördjupningsdelen väljer deltagarna arbetsuppgifter, vilket innebär att de prioriterar en del av kursen på bekostnad av andra delar. I detta avseende gav försöksverksamheten så positiva erfarenheter att riksdagen, efter förslag i propositionen om läroplan för den kommunala vuxenutbildningen, beslöt att grundskolkurserna (etapp 1) skall uppdelas i grunddel och fördjupningsdel fr. o. m. läsåret 1982/83 (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 1981/82: 46).

Enligt min mening innebär denna uppdelning av kurserna möjligheter till en ökad vuxenanpassning. Jag förordar därför att uppdelningen i en grunddel och en fördjupningsdel i princip genomförs i alla kurser i komvux, oavsett om de ingår i etappsystemet eller ej. Att genomföra detta helt konsekvent är dock inte möjligt. I yrkesämnena kan deltagarna t. ex. inte tillåtas att prioritera någon del av en kurs så lågt att ett godtagbart yrkeskunnande i vissa avseenden inte uppnås. Grunddelen i yrkesämnena bör ges så stort utrymme att kursdeltagarna kan uppnå godtagbart yrkeskunnande. Återstående tid bör efter individuell bedömning användas för arbete med specialiserings- och fördjupningsuppgifter. Det är heller inte alltid lämpligt att dela upp kurser med mycket lågt antal undervisningstimmar i en grunddel och en fördjupningsdel. Jag avser därför att senare föreslå regeringen att föreskriva att SÖ skall utfärda erforderliga föreskrifter och att ge råd i dessa frågor i kommentarmaterial till Lvux 82.

2.6 Utbildningsprogram

Komvux-utredningen föreslår att ämnet *arbetslivsorientering* upphör som separat ämne och integreras med samhällskunskap till ett ämne. I ett kursplaneförslag, som kommittén har låtit utarbeta, redovisas hur integreringen av de båda ämnena kan göras. Komvux-utredningen anför att förslaget ligger i linje med gymnasieutredningens förslag att arbetslivsorientering skall upphöra som separat ämne i gymnasieskolan.

LO avstyrker att arbetslivsorientering integreras med samhällskunskap till ett enda ämne. I övrigt har ingen remissinstans haft något att erinra mot den föreslagna integreringen. Jag förordar att den genomförs. Jag ser emellertid allvarligt på de farhågor som framförs av LO, bl. a. att arbetslivsorienteringen inte skulle ges samma vikt som andra ämnen när det gäller krav på studieprestation. Jag kommer senare att föreslå att SÖ får i uppdrag att fastställa kursplaner enligt etappsystemet. Det är enligt min mening väsentligt att SÖ i detta kursplanearbete fäster stort avseende vid att arbetslivsorientering inte blir en ytlig och abstrakt del av ämnet utan får ett konkret och meningsfullt kunskapsinnehåll. I det följande kommer jag också att föreslå att ämnet samhällskunskap/arbetslivsorientering skall ingå som obligatoriskt ämne i avgångsbetyg från komvux.

Jag vill aktualisera ytterligare några frågor beträffande utbildningsprogrammet på gymnasieskolnivån i komvux.

Av komvux-utredningens förslag till mål och riktlinjer för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser framgår bl. a. att avsikten är att gymnasieskolkurser i *C-språk* (nybörjarspråk) skall få anordnas i följande språk, nämligen tyska, franska, ryska, spanska, italienska, portugisiska, finska och hemspråk. Jag vill erinra om att nybörjarundervisning kan anordnas på grundskolnivå i tyska och franska (etapp 1). I dessa språk bör inte ytterligare en kurs på nybörjarnivå få anordnas inom komvux. De som

vill studera tyska eller franska för att ha med betyget som C-språk i ett avgångsbetyg från gymnasieskolnivån i komvux bör hänvisas till att delta i undervisning i etapp 1 i ämnet. Däremot bör givetvis kurser i etapp 3 få anordnas i tyska och franska. Jag kommer senare att ta upp betygs- och kompetensfrågor och återkommer då till dessa C-språk. Beträffande övriga C-språk förordar jag att gymnasieskolkurser (etapp 2–3) får anordnas som hittills, nämligen i ryska och spanska samt, efter SÖ:s medgivande, i italienska, portugisiska och finska. Gymnasieskolkurser i hemspråk bör inte införas. Något beslut av riksdagen krävs därför inte beträffande C-språken.

Av förslaget till mål och riktlinjer för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser framgår vidare att kommitténs avsikt är att kurser i musik, teckning, konst- och musikhistoria och musik/teckning samt teckning/musik/dramatik – estetisk specialisering skall få anordnas efter medgivande av SÖ i varje särskilt fall.

Jag erinrar om att riksdagen har beslutat att teckning inte längre skall förekomma på grundskolnivån (etapp 1) inom komvux och att ämnet bild, som ersatt teckning i grundskolan, inte heller skall införas som separat ämne i komvux (prop. 1980/81:203, UbU 1981/82:1, rskr 1981/82:46). Jag förordar att gymnasieskolkurser i musik, teckning, konst- och musikhistoria och musik/teckning samt teckning/musik/dramatik – estetisk specialisering inte längre skall kunna anordnas inom komvux. Inte heller på gymnasieskolnivån bör ämnet bild, som i gymnasieskolan kommer att ersätta teckning, införas inom komvux.

Mitt förslag bör ses mot bakgrund av att vuxenutbildning inom det estetiska området är en stor och viktig del av den verksamhet som bedrivs av studieförbunden. Även vissa folkhögskolor har omfattande verksamhet inom detta område.

De förändringar av utbildningsprogrammet i komvux som jag har förordat bör gälla även i den statliga vuxenutbildningen.

2.7 Timplaner och kursplaner. Kommentarmaterial

Som jag inledningsvis redogjorde för är det SÖ som fastställer timplaner och kursplaner för komvux. SÖ fastställer därvid antalet lektioner för kurserna enligt riktlinjer som regeringen meddelar.

SÖ har också fastställt högsta antalet lektioner för de olika etapperna inom försöksverksamheten med etappindelning. För de tekniska ämnena gäller ett system med ramtimplaner inom försöksverksamheten. För varje etapp i ett tekniskt ämne finns en timram och summan av dessa etappramar utgör totalramen för ämnet.

Under försöksverksamheten med etappindelning har det inte funnits några särskilda kursplaner för de etappindelade kurserna. Mål och huvudmoment i resp. ämne enligt läroplan för grundskolan (Lgr 69) och läroplan

för gymnasieskolan (Lgy 70) har av SÖ fördelats på de olika etapperna (etapp 1-4).

Riksdagens beslut om införandet av en särskild läroplan för komvux innebär bl. a. att nya timplaner och kursplaner för grundskolkurser, dvs. etapp 1, skall gälla fr. o. m. läsåret 1982/83.

Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att fastställa timplan för etapper i samtliga allmänna ämnen på gymnasieskolnivå. Härvid bör enligt kommitténs uppfattning i princip den timplan som gällt under försöksperioden kunna tillämpas. Om SÖ vid sin översyn finner att andra riktlinjer för timplanarbetet behövs, anser kommittén att SÖ bör inge förslag härom till regeringen.

Komvux-utredningen har låtit en arbetsgrupp utarbeta förslag till kursplaner för gymnasieskoletapperna i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering. I dessa förslag har ämnesinnehållet delats upp i etapper utifrån ämnenas egen struktur och inte i första hand i anslutning till gymnasieskolans linjer. Förslagen är enligt komvux-utredningen att betrakta som modeller för hur kursplaner för gymnasieskoletapperna kan utformas. I dessa modeller har erfarenheterna från försöksverksamheten beaktats.

Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att fastställa kursplaner i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering i huvudsak i överensstämmelse med kommitténs kursplaneförslag samt att SÖ får i uppdrag att utarbeta och fastställa kursplaner i övriga etappindelade ämnen.

När det gäller tekniska ämnen tycks, som jag tidigare nämnt, kommittén förutsätta fortsatt försöksverksamhet med etappindelning. Kommittén föreslår att SÖ får i uppdrag att följa försöksverksamheten och fastställa ramtimplan och kursplaner för etappindelning av de tekniska ämnena.

Komvux-utredningen föreslår också att SÖ skall få i uppdrag att utarbeta kommentarmaterial för gymnasieskoletapperna.

SÖ instämmer i att de timplaner som använts under försöket bör gälla, men anger att mindre förskjutningar kan behöva göras mellan etapperna i några ämnen. Ingen remissinstans har heller haft några erinringar mot kommitténs förslag vad gäller kursplaner och fastställande av sådana.

Om mina förslag beträffande fortsatt etappindelning av kurser inom komvux godkänns, kommer jag att föreslå regeringen att ge SÖ i uppdrag att fastställa timplaner för de etappindelade gymnasieskolkurserna (etapp 2-4). Etappsystemet bygger på en uppdelning av ämnesinnehållet efter ämnets struktur, inte efter gymnasieskolans nuvarande linjer. Det blir därför nödvändigt att revidera regeringens riktlinjer för fastställandet av timplanerna. Jag räknar med att detta kan ske utan att på något principiellt sätt förändra omfattningen av den reduktion som nu görs av timtalet i förhållande till motsvarande timtal i gymnasieskolan.

SÖ bör också få i uppdrag att fastställa kursplaner enligt etappsystemet. Komvux-utredningens kursplaneförslag bör överlämnas till SÖ.

Enligt föreskrifter som regeringen har meddelat ankommer det på SÖ att fastställa kommentarmaterial till Lvux 82.

Vad jag har anfört i detta avsnitt (2.7) kräver inte något beslut av riksdagen.

2.8 Betygs- och kompetensfrågor

För *betygsättningen* i gymnasieskolkurser inom komvux gäller samma principer som i gymnasieskolan. Betyg enligt den femgradiga betygskalan sätts efter avslutad kurs. I särskilda yrkesinriktade kurser kan betyg enligt den femgradiga skalan ersättas med uppgiften Deltagit, om SÖ beslutar det. Det framgår i så fall av kursplanen. Kursdeltagare i komvux utgör ingen egen referensgrupp vid betygsättning enligt den femgradiga skalan, men de ingår inte heller i referensgruppen för betygsättningen i gymnasieskolan och påverkar således inte användandet av de olika betygsgraderna. Betygen i komvux relateras till prestationerna hos motsvarande elevgrupp i gymnasieskolan.

Komvux-utredningen erinrar om att gymnasieutredningen i sitt principbetänkande En reformerad gymnasieskola (SOU 1981: 96) diskuterar alternativa möjligheter till utformning av ett nytt betygssystem för gymnasieskolan.

Komvux-utredningen anser att betygsättningen i gymnasieskolkurser inom komvux nu och i framtiden skall följa samma principer som betygsättningen i gymnasieskolan.

Remissinstanserna delar denna uppfattning med undantag av *SOSVUX*, som i stället vill ha ett betygssystem med godkänd/deltagit, där alla ges verklig möjlighet att uppnå godkänd.

Jag delar komvux-utredningens uppfattning att samma system för betygsättning bör tillämpas i gymnasieskolan och i motsvarande utbildning inom kommunal och statlig vuxenutbildning. Särskilda yrkesinriktade kurser i vuxenutbildningen har ingen motsvarighet i gymnasieskolan och berörs inte av de nu aktuella förslagen till etappindelning. I dessa kurser bör även i fortsättningen uppgiften Deltagit kunna ersätta graderade betyg, om SÖ föreskriver detta i kursplanen.

Komvux-utredningen påpekar att utvärderingen av försöksverksamheten med etappindelning bl. a. visar på svårigheter vid betygsättningen på grund av oklarhet om vilka *referensgrupper* de komvux-studerandes prestationer skall jämföras med. En indelning i etapper, som inte har sina direkta motsvarigheter i gymnasieskolans linjer och årskurser, innebär att kursdeltagarna inte utan vidare kan jämföras med någon motsvarande elevgrupp i gymnasieskolan. Komvux-utredningen framhåller att utbildningen i de etappindelade kurserna skall vara av samma kvalitet som

utbildningen i gymnasieskolan utan att innehållet är identiskt. Betygen skall därför motsvara prestationer, som ligger på samma nivå som prestationerna hos gymnasieskolans elever. Komvux-utredningen föreslår att SÖ skall få i uppdrag att utfärda närmare föreskrifter för betygsättningen i gymnasieskolkurser i komvux.

SÖ uttalar i sitt yttrande att deltagarna i komvux framdeles bör utgöra en egen referensgrupp. Under försöksverksamheten med etappindelning har just anknytningen till gymnasieskolans linjesystem inneburit stora problem vid betygsättningen.

Jag har nyss förordat att allmänna ämnen inom komvux skall etappindelas och att det skall göras utifrån resp. ämnes egen karaktär och struktur. Mitt förslag att varje etapp skall utgöra en fristående kurs innebär att betyg skall sättas efter varje etapp. De olika etapperna kommer emellertid inte att ha sin direkta motsvarighet inom gymnasieskolan även om nivån och kvaliteten skall vara densamma. Jag förordar därför att deltagarna i kommunal och statlig vuxenutbildning betraktas som en egen referensgrupp. Det bör ankomma på SÖ att utfärda de föreskrifter och allmänna råd som behövs kring betygsättningen.

Komvux-utredningen konstaterar också att kraven för allmän och särskild behörighet till högskolestudier bör anges även enligt etappsystemet. Kommittén föreslår att UHÄ får i uppdrag att se över behörighetsreglerna och anpassa dem till etappindelningen.

Enligt högskoleförordningen (1977: 263) har SÖ och UHÄ att i samråd meddela föreskrifter om behörighet till högskolestudier. Om riksdagen beslutar i enlighet med mina förslag att etappindelningen skall genomföras, ankommer det på de båda myndigheterna att meddela de föreskrifter som krävs för att anpassa behörighetsreglerna efter etappsystemet.

Inom komvux gäller i princip samma regler för slutbetyg och avgångsbetyg som i grundskolan resp. gymnasieskolan. *Avgångsbetyg* utfärdas inom komvux till den som har slutfört utbildning som motsvarar en fullständig studiekurs i gymnasieskolan eller årskurserna 1–3 av fyraårig teknisk linje. Dessutom får avgångsbetyg utfärdas inom komvux efter utbildning som motsvarar fyraårig teknisk linje med undantag av ämnenä B-språk, C-språk, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Betyg i musik, konst- och musikhistoria, teckning, slöjd, dramatik, gymnastik eller jämförbart ämne fordras inte för avgångsbetyg från komvux. Avgångsbetyg utfärdas också efter slutförd särskild yrkesinriktad utbildning.

Riksdagen tog hösten 1981 senast ställning till vad som skall ingå i slutbetyg från grundskolan inom ramen för kommunal och statlig vuxenutbildning (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 1981/82: 46).

Vuxna, som är 25 år och har fyra års arbetslivserfarenhet, har allmän behörighet för högskoleutbildning. Övriga vuxna måste kunna dokumentera den allmänna behörigheten med ett avgångsbetyg. Komvux-utredningen framhåller att även vuxna, som i och för sig uppfyller kraven för allmän

behörighet på grund av sin ålder och yrkeserfarenhet, kan vilja skaffa sig avgångsbetyg som gör det möjligt för dem att bli bedömda i kvotgrupp 1 eller 2 vid ansökan till högskoleutbildning. Ett avgångsbetyg kan också utgöra merit vid ansökan om arbete.

Komvux-utredningen konstaterar att det, med en etappindelning av ämnena i komvux, blir nödvändigt att utforma avgångsbetygen i komvux på ett något annorlunda sätt än i gymnasieskolan. Kommittén ställer följande krav på de särskilda avgångsbetyg som skall utfärdas inom komvux:

- de skall utgöra dokument över en utbildning, som är av samma kvalitet som utbildningen i gymnasieskolan,
- de skall innehålla utbildning i svenska och engelska, som motsvarar minst två årskurser i gymnasieskolan,
- de skall kunna innehålla både allmänna ämnen och yrkesinriktade ämnen,
- de skall ge de vuxenstuderande viss frihet att själva välja ämnen som skall ingå i avgångsbetyget,
- avgångsbetyg skall kunna utfärdas på två nivåer, dels motsvarande en tvåårig utbildning, dels motsvarande en treårig utbildning i gymnasieskolan. Dessutom skall avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje kunna utfärdas även inom komvux.

Mot denna principiella bakgrund föreslår komvux-utredningen två olika behörighetsgivande avgångsbetyg i komvux. Avgångsbetyg 2 (motsvarande en tvåårig utbildning i gymnasieskolan) utfärdas när följande villkor är uppfyllda:

1. Den totala utbildningsvolymen enligt timplanerna för komvux uppgår till antingen 1 100 – 1 400 undervisningstimmar i huvudsakligen allmänna ämnen eller lägst 1 400 undervisningstimmar i huvudsakligen yrkesinriktade ämnen.

2. Betyg i följande obligatoriska ämnen ingår, nämligen svenska etapp 2, engelska etapp 2, matematik etapp 2 och samhällskunskap/arbetslivsorientering etapp 2.

3. Betyg i vissa angivna karaktärsämnen inom ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor ingår. Alternativt kan betyg från yrkesinriktade kurser ingå med en volym motsvarande lägst 800 undervisningstimmar enligt timplanerna för komvux.

4. Betyg i fritt valda ämnen inom ramen för den i punkt 1 angivna totala utbildningsvolymen ingår. Betyg från etapp 1 kan inte ingå i avgångsbetyg 2.

Avgångsbetyg 3 (motsvarande en treårig utbildning i gymnasieskolan) utfärdas när följande villkor är uppfyllda:

1. Den totala utbildningsvolymen enligt timplanerna för komvux uppgår till 1 500 – 1 700 undervisningstimmar.

2. Betyg i samma obligatoriska ämnen som för avgångsbetyg 2 ingår, i svenska dock etapp 3.

3. Betyg i vissa angivna karaktärsämnen inom ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor ingår.

4. Betyg i fritt valda ämnen inom ramen för den i punkt 1 angivna totala utbildningsvolymen ingår. I den totala utbildningsvolymen för avgångsbetyg 3 inräknas utbildning som ingår i avgångsbetyg 2.

Komvux-utredningen föreslår också att avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje skall kunna utfärdas inom komvux enligt nuvarande regler.

Komvux-utredningen förutsätter vidare att avgångsbetyg motsvarande gymnasieskolans tvååriga yrkesinriktade linjer också i fortsättningen skall kunna utfärdas inom komvux. Inte heller föreslås någon förändring, när det gäller avgångsbetyg efter särskilda yrkesinriktade kurser.

SÖ finner förslaget till avgångsbetyg 2 väl anpassat till vuxnas behov, men antyder viss tvekan till behovet av avgångsbetyg 3. Om avgångsbetyg 3 skall finnas bör dock enligt SÖ:s uppfattning även yrkesinriktade ämnen av påbyggnadskaraktär kunna ingå. SÖ framhåller också vikten av att man klart markerar innebörden av avgångsbetyg från komvux. Även UHÄ påpekar att det är av största vikt att avgångsbetygen utformas så att det klart framgår vad dokumentet avser. Eftersom de vuxenstuderande föreslås få stor frihet att själva bestämma vilka ämnen som skall ingå i avgångsbetygen, kommer personalen vid byrån för central antagning vid UHÄ inte längre att kunna kontrollera, att betyg finns i samtliga ämnen som krävs för ett behörighetsgivande avgångsbetyg, om det inte framgår av själva dokumentet. UHÄ anser därför att högskoleförordningen bör ändras så att endast fullständiga avgångsbetyg ger behörighet i kvotgrupp 1 och 2.

SOSVUX tycker att komvux-utredningen lyckats kombinera behovet av grundläggande kunskaper och speciella sektorkunskaper väl med vuxnas egna behov av att kunna anpassa sin utbildning till just det yrke eller den vidare utbildning de siktar på.

De avgångsbetyg 2 och 3 som föreslås av komvux-utredningen uppfyller enligt min mening högt ställda krav på vuxenanpassning. Samtidigt motsvarar den kvalitet och den volym som krävs väl vad som krävs för närmast motsvarande avgångsbetyg i gymnasieskolan. Jag förordar därför att avgångsbetyg som motsvarar dels en tvåårig utbildning i gymnasieskolan (avgångsbetyg 2), dels en treårig (avgångsbetyg 3) införs i komvux. Det bör ankomma på regeringen att fastställa vilka närmare villkor som bör gälla för utfärdande av dessa avgångsbetyg. Detta bör samordnas med arbetet med de nya timplanerna och kursplanerna. Jag räknar med att villkoren för resp. avgångsbetyg i stort sett bör kunna fastställas i enlighet med de framlagda förslagen. Det innebär att ämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering bör ingå som obligatoriska ämnen, att vissa karaktärsämnen bör ingå från antingen ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor, att dessutom fritt valda ämnen bör ingå upp till en total utbildnings-

volym som anges i antal undervisningstimmar enligt timplanerna för komvux. Avgångsbetyg 2 bör också få utfärdas inom yrkesinriktad sektor, när yrkesinriktade ämnen ingår som karaktärsämnen. I avgångsbetyg 3 bör yrkesinriktade ämnen givetvis få ingå bland fritt valda ämnen.

Endast betyg från gymnasieskolnivån bör få ingå i avgångsbetyg 2 och 3, beträffande etappindelade ämnen alltså endast betyg från etapperna 2-4. Ett undantag från denna regel bör dock göras. Med anledning av mitt förslag att etapp 1 skall vara den enda form av nybörjarundervisning som förekommer inom komvux i ämnena tyska och franska, bör betyg från etapp 1 i dessa ämnen (C-språk) få ingå även i avgångsbetyg 2 och 3. Jag har nyss förordat att gymnasieskolkurser i hemspråk inte skall införas. Betyg i hemspråk bör givetvis, trots att kurser inte finns, liksom hittills få ingå i stället för C-språksbetyg i avgångsbetyg 2 och 3.

Avgångsbetyg från årskurs 4 av fyraårig teknisk linje bör även i fortsättningen kunna utfärdas i komvux. Från fyraårig teknisk linje får avgångsbetyg nu utfärdas i komvux även utan betyg i B-språk, C-språk, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Motsvarande möjlighet bör finnas kvar genom att avgångsbetyg från årskurs 4 får utfärdas utan att fritt valda ämnen ingår.

Som UHÄ påpekat kommer friheten att välja ämnen, som skall ingå i ett avgångsbetyg, att kunna medföra vissa svårigheter för utomstående att avgöra, om betyg över slutförda komvux-kurser uppfyller villkoren för avgångsbetyg eller ej, såvida det inte framgår av själva betygsdokumentet. Att betyg från etapp 2 i svenska och engelska är den lägsta kompetens i dessa ämnen som kan erhållas genom studier i komvux och därmed ingå i avgångsbetyg 2 och 3 från komvux, innebär att samtliga dessa avgångsbetyg ger allmän behörighet för högskolestudier. Detta bör klart framgå av själva betygsdokumentet.

Om mina nyss angivna förslag godkänns, kommer jag senare att föreslå regeringen att ändra högskoleförordningen i den riktning som UHÄ har förordat, nämligen så att endast fullständiga avgångsbetyg 2 och 3 ger behörighet i kvotgrupperna 1 och 2.

Det är f. n. möjligt att utfärda avgångsbetyg i komvux även enligt fordringarna för gymnasieskolans tvååriga yrkesinriktade linjer. Det är emellertid relativt ovanligt att det görs utom från distributions- och kontorslinjen. Huvudskälet härtill torde vara att komvux endast i begränsad omfattning kan ge utbildning i arbetsteknik. Vissa vuxenstuderande kan trots detta uppfylla fordringarna för ett avgångsbetyg från en tvåårig yrkesinriktad linje genom att på annat sätt dokumentera de kunskaper i arbetsteknik som krävs. Trots att det sannolikt kommer att vara ovanligt även i framtiden, är det för dessa vuxenstuderande väsentligt att möjligheten finns för komvux att utfärda avgångsbetyg, som dokumenterar deras yrkeskompetens. Jag har nyss förordat att avgångsbetyg 2, som motsvarar en tvåårig utbildning i gymnasieskolan, skall få utfärdas inom komvux från yrkesin-

riktad sektor. Uppbyggnaden av etappindelningen innebär, som jag nyss redovisat, att dessa avgångsbetyg ger allmän behörighet för högskoleutbildning. I den mån som vuxenstuderande har valt att studera ämnen eller på annat sätt kunnat dokumentera kunskaper, som motsvarar den yrkeskompetens som ges inom ramen för någon tvåårig yrkesinriktad linje i gymnasieskolan, bör detta få ingå i avgångsbetyg 2 enligt föreslagen modell. Sådana avgångsbetyg kommer då, till skillnad från vad som gäller avgångsbetyg från vissa av de tvååriga linjerna inom gymnasieskolan, både att dokumentera yrkeskompetens och att ge allmän behörighet för högskolestudier. Det är viktigt att detta framgår av betygsdokumentet.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att vuxenstuderande som inte kan dokumentera kunskaper i arbetsteknik, i likhet med vad som sker nu, ofta måste hänvisas till studier i gymnasieskolan i stället för i komvux.

Den särskilda yrkesinriktade utbildningen inom komvux saknar motsvarighet i gymnasieskolan och berörs inte av föreliggande förslag om etappindelning. Någon förändring av reglerna beträffande avgångsbetyg efter slutförd särskild yrkesinriktad kurs bör inte vidtas. Inte heller bör någon förändring göras när det gäller avgångsbetyg efter fullständig utbildning i specialkurs. Dessa två typer av avgångsbetyg ger i regel inte allmän behörighet för högre studier. Även detta bör framgå av själva dokumenten.

SÖ anför i sitt yttrande att den frihet i fråga om avgångsbetygens utformning, som föreslås av komvux-utredningen kan skapa svårigheter, då det gäller att vid meritvärdering jämföra gymnasieskolans och komvux elever. UHÄ bör därför enligt SÖ:s uppfattning överväga behovet av en *särskild kvotgrupp* eller undergrupp för elever från komvux vid antagning till högskoleutbildning. Av UHÄ:s yttrande framgår att det förhållandet, att komvux-eleverna utgör en egen referensgrupp vid betygsättningen, inte behöver innebära att nya kvotgrupper skall inrättas. Till kvotgrupperna 1 och 2 hänförs redan nu inte enbart personer med avgångsbetyg från treåriga eller tvååriga linjer i gymnasieskolan utan också personer, som har likvärdiga utbildningar där kursinnehållet inte är identiskt med gymnasieskolans och där principerna för betygsättning också varit andra än i gymnasieskolan. Ett förhållandevis litet antal elever med fullständiga avgångsbetyg från komvux har hittills sökt till utbildningslinjer inom den statliga högskolan. Om en förändring skulle inträffa så att antalet sökande med avgångsbetyg från komvux skulle öka drastiskt, kan det enligt UHÄ möjligen tala för att införa egna kvotgrupper för komvux-eleverna.

Vuxenutbildningen skall vara anpassad till de vuxnas behov. Det innebär, vilket SÖ också påpekar i sitt yttrande, att många vuxna inte har behov av eller önskan om en utbildning som motsvarar hel utbildning inom gymnasieskolan. Jag vill erinra om att detta också är en av grundvalarna för verksamheten i komvux, som ju är uppbyggd av fristående ämneskurser som kan läsas vid sidan av bl. a. yrkesverksamhet. För flertalet vuxna, som har allmän behörighet genom ålder och arbetslivserfarenhet

och som siktar på högskolestudier, bör det enligt min mening vara naturligt att inom ramen för komvux endast komplettera med betyg i engelska och i sådana ämnen som krävs för särskild behörighet till den önskade utbildningen. Det finns därför ingen anledning att vänta någon drastisk ökning av antalet sökande till högskoleutbildning med fullständiga avgångsbetyg från komvux. Någon särskild kvotgrupp för sådana sökande behövs därför inte. Jag räknar med att UHÅ följer utvecklingen och anmäler till regeringen om några förändringar i detta avseende skulle inträda, som ger anledning att överväga ett annat ställningstagande i denna fråga.

Flertalet komvux-studerande siktar som jag redan nämnt inte på något fullständigt avgångsbetyg. De behöver däremot få ett dokument som omfattar t. ex. betyg i ämnen som krävs för särskild behörighet till en utbildning som de siktar på. Åtskilliga vuxenstuderande har också behov av att på ett individuellt sätt kombinera studier i ämnen på olika nivåer och inom olika sektorer. De kan vilja kombinera utbildning på ett sätt som vad gäller volym eller innehåll inte överensstämmer med villkoren för att få slutbetyg eller med de villkor för avgångsbetyg som jag har förordat i dag. Jag drar av detta slutsatsen att det är väsentligt att man inom ramen för komvux kan utfärda ett samlat betygsdokument även för dem som genomför ett mindre omfattande studieprogram. Jag föreslår därför att även sådana efter individuella behov sammansatta betygsdokument av det slag jag nu har beskrivit får utfärdas i komvux.

2.9 Genomförande

Systemet med etappindelade kurser och nya timplaner och kursplaner för etapp 1 (grundskolkurser) införs fr. o. m. läsåret 1982/83 i och med att Lvux 82 införs.

Enligt komvux-utredningen bör de kursdeltagare som läsåret 1982/83 börjar sina studier i etapp 1 kunna fortsätta i de följande etapperna fr. o. m. läsåret 1983/84. De nya avgångsbetygen bör införas samtidigt. Komvux-utredningen föreslår att samtliga föreslagna förändringar införs fr. o. m. läsåret 1983/84. Kommittén framhåller att förändringarna inom komvux kräver informations- och fortbildningsinsatser både på central, regional och lokal nivå.

Beträffande tidpunkten för att genomföra de föreslagna förändringarna har bara *SÖ* och *SOSVUX* uttalat sig. De tillstyrker förslaget men betonar vikten av information och fortbildning och att erforderliga resurser härför ställs till förfogande.

Svenska kommunförbundet förutsätter i sitt yttrande att de centrala myndigheterna i det fortsatta arbetet i de nu aktuella och andra läroplansfrågor noga beaktar kostnadskonsekvenserna. Utgångspunkten måste vara att den nya läroplanen för komvux kan genomföras utan att kommunens kostnader ökar.

Jag delar komvux-utredningens uppfattning att de föreslagna kompletteringarna till Lvux 82, de nya timplanerna och kursplanerna för etapp 2-4 (gymnasieskolkurser) och de nya avgångsbetygen bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1983.

Kurser, som har påbörjats före den 1 juli 1983 men fortsätter efter detta datum, bör slutföras enligt den timplan och kursplan som gällde för resp. kurs när den startade. Vissa ytterligare övergångsbestämmelser kommer att krävas bl. a. för att vuxenstuderande, som har påbörjat sina studier enligt nu gällande föreskrifter, skall kunna fullfölja studierna och få ut eventuellt planerat avgångsbetyg utan att behöva läsa om något ämne enligt det nya systemet. Det bör ankomma på regeringen att avgöra vilka övergångsbestämmelser som behövs.

När det gäller resurser för information, fortbildning m. m. i anslutning till genomförandet av den nya läroplanen för komvux i redan beslutade och nu föreslagna delar vill jag erinra om följande.

På grundval av riksdagens beslut med anledning av propositionen om läroplan för kommunal vuxenutbildning (prop. 1980/81:203, UbU 1981/82:1, rskr 1981/82:46) har regeringen i en förordning den 18 mars 1982 föreskrivit att det schablontillägg för stödundervisning, studiehandledning och syo i komvux som står till kommunernas förfogande får användas även för planering och information i samband med införandet av den nya läroplanen. Denna föreskrift får tillämpas under redovisningsåren 1981/82, 1982/83 och 1983/84.

Vidare har regeringen, på grundval av riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen 1982 (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 276, UbU 1981/82:17, rskr 1981/82:232), föreskrivit att medel ur anslaget Information om läroplan för grundskolan får användas även för information om läroplan för komvux.

Jag vill också erinra om mitt uttalande i budgetpropositionen 1982 (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 569) att jag räknar med att kommunerna kommer att beakta behovet av utbildnings- och fortbildningsinsatser för genomförandet av den nya läroplanen inom ramen för de resurser som kommunerna fr. o. m. den 1 juli 1982 disponerar för lokal skolutveckling. Jag förutsatte i det sammanhanget också att SÖ och läns skolnämnderna tar erforderliga initiativ för att inom ramen för sina resurser stödja och samordna verksamheten.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att 1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning kompletteras med mål och riktlinjer i enlighet med vad jag har förordat,

2. godkänna att etappsystemet i komvux byggs ut i enlighet med vad jag har förordat,

3. godkänna att gymnasieskolkurser normalt delas upp i en grunddel och en fördjupningsdel,

4. godkänna de av mig föreslagna ändringarna i utbildningsprogrammet för komvux,

5. godkänna vad jag har förordat i betygs- och kompetensfrågor,

6. godkänna vad jag har förordat om genomförande av de föreslagna kompletteringarna till läroplanen för kommunal vuxenutbildning m. m.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av komvux-utredningens skrivelse angående kompletteringar till läroplan för komvux

Inledning

Redan när komvux-utredningen överlämnade sitt förslag till läroplan för komvux aviserade kommittén att den skulle ytterligare överväga vissa frågor och återkomma med kompletterande förslag. Det gäller kompletterande avsnitt i Mål och riktlinjer om studie- och yrkesorienteringen (sy) inom komvux, om gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser samt kursplaner för gymnasieskolkurser och kompetensfrågor. Komvux-utredningen har också funnit det nödvändigt att komplettera Mål och riktlinjer med ett särskilt avsnitt om grundutbildningen för vuxna (grundvux).

Enligt riksdagens beslut skall läroplan för komvux införas fr. o. m. läsåret 1982/83. Kommittén har därför med förtur behandlat de kompletterande delarna som skall fogas till läroplan för komvux för att de skall kunna träda i kraft snarast möjligt, dvs. fr. o. m. läsåret 1983/84. Eftersom etappsystemet införs fr. o. m. läsåret 1982/83 bör de kursdeltagare som påbörjar sina studier i vissa ämnen i etapp 1 kunna fortsätta studierna i de följande etapperna fr. o. m. läsåret 1983/84.

Dessa förslag medför inga ökade kostnader. Avsikten är att de föreslagna ändringarna skall genomföras inom ramen för det antal undervisningstimmar som komvux disponerar enligt riksdagens beslut för det aktuella budgetåret.

Mål och riktlinjer för studie- och yrkesorientering

Kommittén har översiktligt behandlat studie- och yrkesorientering för vuxna i delbetänkandet Komvux och studieförbund. Regeringen har i proposition 1981/82: 15 behandlat studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan. I propositionen hänvisar föredragande till komvux-utredningen och anför bl. a. följande:

”För den kommunala och statliga vuxenutbildningen har hittills gällt samma läroplaner som för grundskolan resp. gymnasieskolan. Därmed har ungdomsskolans mål och riktlinjer för syo gällt även för syo inom dessa former av vuxenutbildning. Komvux-utredningen lade hösten 1980 fram ett förslag till läroplan för den kommunala vuxenutbildningen. Förslaget har remissbehandlats och beretts. Med anledning härav framlades under våren 1981 en proposition (prop. 1980/81: 203) om läroplan för komvux.

I anslutning till förslaget om läroplan meddelade kommittén att den fortsätter att utreda frågan om syo för vuxna. Föredraganden utgick i propositionen från att principerna, som gäller för syons mål och innehåll i grund- och gymnasieskola, skall kunna vara vägledande för komvux-utredningens fortsatta överväganden när det gäller syo (s. 14).”

Komvux-utredningen har i sitt arbete med studie- och yrkesorienteringen inom komvux beaktat vad regeringen föreslår i fråga om studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan. De mål och riktlinjer för syo i komvux som kommittén föreslår överensstämmer i princip med de mål för syon som föreslås för ungdomsskolan, men de har anpassats till de annorlunda målgrupper och förutsättningar som gäller för komvux.

Om komvux skall nå de målgrupper som verksamheten främst skall vända sig till, ställer det stora krav på syo-insatser. Komvux-utredningen avser att återkomma till frågan i sitt huvudbetänkande och förutsätter att erforderliga resurser ställs till syo-verksamhetens förfogande. Eftersom kommittén enligt sina direktiv inte får föreslå åtgärder, som medför ökade kostnader, utgår kommittén ifrån att detta sker vid ett senare tillfälle eller genom lokala omprioriteringar inom ramen för schablon tillägget.

Komvux-utredningen föreslår att i läroplan för komvux införs ett avsnitt Mål och riktlinjer för syo inom komvux. (Förslaget redovisas i bilaga 2.)

Gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser

Komvux-utredningen föreslår också att Mål och riktlinjer i läroplan för komvux kompletteras med ett avsnitt om gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser. (Förslaget redovisas i bilaga 2.) Avsnittet bör tillämpas fr. o. m. läsåret 1983/84. Kommittén anför att följande förslag till förändringar kräver regeringens eller riksdagens beslut.

Etappindelade kurser inom komvux

Regeringen medgav genom förordning den 29 juni 1978 att försöksverksamhet med etappindelning fick bedrivas inom komvux i högst 15 kommuner under budgetåren 1978/79–1980/81. Försöksverksamheten har genom beslut den 25 juni 1981 förlängts tills vidare och utvidgats till de kommuner som SÖ medger. SÖ har kontinuerligt utvärderat försöksverksamheten under de tre första budgetåren och till regeringen med en särskild utvärderingsrapport slutredovisat erfarenheterna av försöksverksamheten med etappindelade kurser. SÖ:s slutrapport har överlämnats till komvux-utredningen för beaktande i det fortsatta utredningsarbetet.

I utvärderingen av försöksverksamheten har inga allvarliga invändningar mot själva etappsystemet kommit fram. Etappindelningen underlättar studievalet för kursdeltagarna. De behöver inte från början bestämma sig för hur omfattande studier i ett ämne som de vill bedriva. Kursdeltagarna tas in i den etapp där de har förutsättningar att följa undervisningen och avgår efter den etapp där deras studiebehov är tillgodosett. Därigenom undviks återvändsgränder.

Etappindelningen har också underlättat för framför allt mindre och medelstora kommuner att starta kurser i etapp 2. I försöksverksamheten betraktas varje etapp som en kurs. Det har inneburit vissa svårigheter för kommunerna att starta kurser i etapperna 3 och 4. SÖ:s ursprungliga

förslag innebar att samtliga etapper i resp. ämne skulle betraktas som en enda kurs. Eftersom betyg från etapp 1 kan ingå i slutbetyg som ger grundskolkompetens, anser komvux-utredningen att etapp 1 kan betraktas som en avslutad helhet. Många kursdeltagare har heller inte för avsikt att omedelbart fortsätta sina studier i de följande etapperna i komvux. Komvux-utredningen föreslår därför att etapp 1 i resp. ämne betraktas som en kurs även i fortsättningen.

Det är däremot svårare att göra samma uppdelning mellan etapperna 2, 3 och 4 (gymnasieskoletapperna). Några ämnen förekommer endast t. o. m. etapp 2, under det att åtskilliga ämnen har en fortsättning med etapp 3. I matematik, företagsekonomi, fysik och naturkunskap förekommer även etapp 4. En studerande i etapp 2 måste kunna garanteras att få fortsätta med etapp 3 och 4, om dessa finns i ämnet och ingår i hans studieprogram. Komvux-utredningen föreslår därför att alla gymnasieskoletapperna (dvs. etapperna 2-4) i ett ämne skall utgöra en kurs. Om antalet kursdeltagare vid övergången mellan två etapper går ner under det som är föreskrivet och om inte tillräckligt många nya kursdeltagare kan tas in i kursen till den följande etappen, skall antalet undervisningstimmar givetvis reduceras enligt gällande bestämmelser.

Utvärderingen av försöksverksamheten har också visat på vissa problem, som beror på att etappindelningen gjorts utifrån gymnasieskolans linjer och årskurser. Det har vållat svårigheter bl. a. vid betygsättningen på grund av oklarhet om vilka referensgrupper de komvux-studerandes prestationer skall jämföras med. Det har inte heller funnits några särskilda kursplaner för de etappindelade kurserna. För komvux gäller att SÖ fastställer timplan efter riktlinjer från regeringen. Vidare fastställer SÖ kursplaner. Komvux-utredningen har låtit en arbetsgrupp utarbeta förslag till kursplaner för gymnasieskoletapperna i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering. I dessa kursplaneförslag har ämnesinnehållet delats upp i etapper utifrån ämnens egen struktur och inte i första hand i anslutning till gymnasieskolans linjer. De är att betrakta som modeller för hur kursplaner för gymnasieskoletapperna kan utformas.

Komvux-utredningen föreslår att ämnet arbetslivsorientering upphör som separat ämne och integreras med samhällskunskap till ett ämne. Detta blir den naturliga följderna av kommitténs förslag att avgångsbetyg, som innehåller både allmänna och yrkesinriktade ämnen, skall kunna utfärdas i komvux. I kommitténs förslag till kursplan för samhällskunskap/arbetslivsorientering redovisas hur integreringen av de båda ämnena kan göras. Förslaget ligger i linje med gymnasieutredningens förslag, att arbetslivsorientering skall upphöra som separat ämne i gymnasieskolan. Dess innehåll skall delas upp på samhällskunskap och de yrkestekniska blockämnena. Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att se över etappindelningen och göra de ändringar som föranleds av utvärderingen. Etappindelningen bör utgå från ämnens egen karaktär. I de modeller för utformning-

en av kursplaner som utarbetats har erfarenheterna från utvärderingen beaktats.

SÖ bör få i uppdrag att fastställa timplan för etapper i samtliga allmänna ämnen på gymnasieskolnivå. Härvid bör i princip den timplan som gällt under försöksperioden kunna tillämpas. Om SÖ vid sin översyn finner att andra riktlinjer för timplanarbetet behövs, bör SÖ inge förslag härom till regeringen.

Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att fastställa kursplaner i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering i huvudsak i överensstämmelse med kommitténs kursplaneförslag samt att SÖ får i uppdrag att utarbeta och fastställa kursplaner i övriga etappindelade ämnen.

I SÖ:s översyn av etappindelningen och vid utformningen av kursplaner bör också följande beaktas:

- a) Den försöksverksamhet som utvärderats har omfattat etappindelning av ämnen som ingår i utbildning som motsvarar de treåriga linjerna och tvåårig social och ekonomisk linje i gymnasieskolan. Även i utbildning som motsvarar tvååriga yrkesinriktade linjer och vissa specialkurser ingår allmänna ämnen, t. ex. svenska, engelska, matematik, psykologi, företags ekonomi, maskinskrivning och kontorskunskap. Även dessa ämnen bör infogas i etappsystemet.
- b) I regeringens proposition 1981/82: 14 om Förändringar av gymnasieskolans utformning m. m. föreslås bl. a. en ny språkorganisation, samordning av N- och T-linjerna och samordning av timal i samma ämne för fler linjer.
- c) Genom förordning den 13 september 1979 medgav regeringen att försöksverksamhet fick bedrivas med etappindelning även av teknisk utbildning inom komvux. Försöksverksamheten omfattar ämnen inom maskinteknisk och elteknisk gren av tvåårig och fyraårig teknisk linje. I försöksverksamheten tillämpas ramtimplaner. Teknisk utbildning har mycket begränsad omfattning inom komvux och försöksverksamhet bedrivs endast i ett fåtal kommuner. Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att följa försöksverksamheten och fastställa ramtimplan och kursplaner för etappindelning av de tekniska ämnena.

Betygsättning, behörighet

För betygsättningen i gymnasieskolkurser inom komvux gäller samma principer som i gymnasieskolan. Kursdeltagarna i komvux utgör inte en egen referensgrupp och ingår inte heller i referensgruppen för betygsättningen i gymnasieskolan. Betygen i komvux relateras till prestationerna hos motsvarande elevgrupp i gymnasieskolan. Gymnasieutredningen diskuterar i sitt principbetänkande En reformerad gymnasieskola (SOU 1981:96) alternativa möjligheter till utformning av ett nytt betygsystem för gymnasieskolan.

Komvux-utredningen anser att betygsättningen i gymnasieskolkurser

inom komvux nu och i framtiden skall följa samma principer som betygsättningen i gymnasieskolan. Det förändrade betygssystem som kan komma att beslutas för gymnasieskolan bör därför också införas i gymnasieskolkurser i komvux.

Den här föreslagna kompletteringen till läroplan för komvux föreslås emellertid träda i kraft fr. o. m. läsåret 1983/84. Komvux-utredningen utgår ifrån att det nuvarande betygssystemet kommer att gälla i varje fall t. o. m. läsåret 1984/85. Förslaget till komplettering till läroplan för komvux om betygsättningen i gymnasieskolkurser bygger på att det nuvarande betygssystemet gäller.

Förslaget att ämnena indelas i etapper, som inte har sin direkta motsvarighet i gymnasieskolans linjer och årskurser, innebär emellertid att kursdeltagarna i komvux inte utan vidare kan jämföras med någon motsvarande elevgrupp i gymnasieskolan. Kursdeltagarna i etappindelade kurser i komvux bör därför utgöra en egen referensgrupp. Utbildningen i komvux skall vara av samma kvalitet som utbildningen i gymnasieskolan. Betygen skall därför motsvara prestationer som ligger på samma nivå som prestationerna hos gymnasieskolans elever utan att innehållet behöver vara identiskt.

Av kursplanerna för de olika etapperna bör framgå, vilka prestationer som krävs. Komvux-utredningen föreslår att SÖ får i uppdrag att utfärda närmare föreskrifter för betygsättningen i gymnasieskolkurser inom komvux.

Även kraven för allmän behörighet och särskild behörighet till högskoleutbildning bör i fråga om sökande med betyg från komvux anges med ämne och etapp i stället för med linje och årskurs. Komvux-utredningen föreslår att UHÅ får i uppdrag att se över behörighetsreglerna och anpassa dem till etappindelningen.

Avgångsbetyg

Vuxna, som inte är 25 år och har fyra års arbetslivserfarenhet, måste kunna dokumentera den allmänna behörigheten för högskoleutbildning med ett avgångsbetyg. Det sker nu genom att de skaffar sig ett avgångsbetyg som motsvarar en fullständig studiekurs av en linje i gymnasieskolan och innehåller minst två årskurser svenska och engelska. Även vuxna, som i och för sig uppfyller kraven för allmän behörighet på grund av sin ålder och arbetslivserfarenhet, kan vilja skaffa sig avgångsbetyg som gör det möjligt för dem att bli bedömda i kvotgrupperna 1 eller 2 vid ansökan till högskoleutbildning. Ett sådant avgångsbetyg kan också utgöra merit vid ansökan om arbete.

Komvux-utredningen har föreslagit att de allmänna ämnena indelas i etapper, som inte direkt motsvarar gymnasieskolans linjer. Det blir därför nödvändigt att även avgångsbetygen utformas något annorlunda än i gymnasieskolans linjesystem.

Komvux-utredningen föreslår därför att särskilda avgångsbetyg som ger allmän behörighet utfärdas inom komvux. På dessa avgångsbetyg har följande krav ställts:

- de skall utgöra dokument över en utbildning, som är av samma kvalitet som utbildningen i gymnasieskolan,
- de skall innehålla utbildning i svenska och engelska, som motsvarar minst två årskurser i gymnasieskolan,
- de skall kunna innehålla både allmänna ämnen och yrkesinriktade ämnen,
- de skall ge de vuxenstuderande viss frihet att själva välja vilka ämnen som skall ingå i avgångsbetyget,
- avgångsbetyg skall kunna utfärdas på två nivåer, dels motsvarande en tvåårig utbildning, dels motsvarande en treårig utbildning i gymnasieskolan. Dessutom skall avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje kunna utfärdas även inom komvux.

Komvux-utredningen föreslår att avgångsbetyg 2 (motsvarande en tvåårig utbildning i gymnasieskolan) utfärdas när följande villkor är uppfyllda:

1. Utbildningen omfattar en volym enligt SÖ:s timplaner av 1 100–1 400 undervisningstimmar i fråga om huvudsakligen allmänna ämnen eller lägst 1 400 undervisningstimmar i fråga om huvudsakligen yrkesinriktade ämnen.
2. Betyg i följande obligatoriska ämnen och etapper ingår, nämligen svenska etapp 2, engelska etapp 2, matematik etapp 2 och samhällskunskap/arbetslivsorientering etapp 2.
3. Betyg i vissa i förslaget till läroplanskomplettering (se bilaga 2) uppräknade karaktärsämnen inom ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor eller i yrkesinriktade ämnen omfattande lägst 800 undervisningstimmar.
4. Betyg i fritt valda ämnen inom ovan angiven utbildningsvolym.

Komvux-utredningen föreslår vidare att avgångsbetyg 3 (motsvarande en treårig utbildning i gymnasieskolan) utfärdas när följande villkor är uppfyllda:

1. Utbildningen omfattar en volym enligt SÖ:s timplaner av lägst 1 500 och högst 1 700 undervisningstimmar.
2. Betyg i samma obligatoriska ämnen som för avgångsbetyg 2, i svenska dock etapp 3.
3. Betyg i uppräknade karaktärsämnen inom ekonomisk, humanistisk-samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig eller teknisk sektor.
4. Betyg i fritt valda ämnen inom angiven utbildningsvolym.

Komvux-utredningen föreslår dessutom att avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje skall kunna utfärdas inom komvux enligt nuvarande regler.

Grundvux

Mål och riktlinjer i läroplan för komvux skall i tillämpliga delar gälla även för den av kommunerna anordnade grundutbildningen för vuxna. Grundvux skiljer sig emellertid i väsentliga avseenden från övrig utbildning inom komvux. Komvux-utredningen har därför ansett det nödvändigt att utarbeta vissa tillägg om grundvux att fogas till Mål och riktlinjer. Där behandlas bl. a. mål och målgrupper för grundvux, undervisningens innehåll och uppläggning, metoder och arbetsformer. Kommittén konstaterar att grundvux omfattar utbildning på vitt skilda nivåer och föreslår bl. a. att grundvux för invandrare bör ha ett annorlunda innehåll och en annan uppläggning på den grundläggande nivån än vad grundvux för svenskar bör ha. All grundvux för den som har ett annat modersmål än svenska bör enligt förslaget innehålla svenska som främmande språk, även om undervisningen i övrigt sker på hemspråk. Förslaget om tillägg till Mål och riktlinjer utgör i övrigt konkretiseringar och preciseringar av vad som redan nu gäller enligt förordningen om grundvux eller enligt SÖ:s föreskrifter. (Förslaget redovisas i bilaga 2.)

Genomförande

Enligt riksdagens beslut införs läroplan för komvux fr. o. m. läsåret 1982/83. Därmed börjar systemet med etappindelade kurser och kursplaner för etapp 1 att tillämpas. De kursdeltagare som läsåret 1982/83 börjar sina studier enligt läroplanen för komvux i etapp 1 bör fr. o. m. läsåret 1983/84 kunna fortsätta i de följande etapperna. SÖ bör därför snarast få i uppdrag att utarbeta och fastställa timplaner, kursplaner och kommentarmaterial för de följande etapperna med beaktande av vad komvux-utredningen här har anfört. Kursplanerna för etapp 2 och följande bör fastställas att gälla fr. o. m. läsåret 1983/84.

Även de nya avgångsbetyg som komvux-utredningen föreslår bör införas fr. o. m. läsåret 1983/84. Det är angeläget att kursdeltagare som läsåret 1982/83 börjar sina studier enligt den nya läroplanen och enligt etappsystemet kan inrikta sina studier mot avgångsbetyg, som ger allmän behörighet enligt dessa förslag. Det krävs emellertid vissa övergångsbestämmelser för att kursdeltagare, som påbörjat sina studier enligt nu gällande bestämmelser och kursplaner, under en relativt lång övergångsperiod skall kunna avsluta dem utan att behöva läsa om något ämne enligt det nya systemet.

Målen för syo i komvux bör till sina huvuddrag överensstämma med målen för syo i ungdomsskolan enligt regeringens propositon 1981/82: 15. Det föreslagna avsnittet Mål och riktlinjer för syo i komvux bör därför införas i läroplan för komvux att gälla fr. o. m. läsåret 1983/84.

De ovan föreslagna förändringarna medför inga ökade kostnader, eftersom antalet undervisningstimmar för komvux fastställs av riksdagen i annan ordning.

Förslagen ligger i linje med gymnasieutredningens förslag om en ändrad

studieorganisation i gymnasieskolan. Om komvux-utredningens och gymnasieutredningens förslag genomförs, bör möjligheterna till samverkan mellan komvux och gymnasieskolan kunna öka i framtiden. Om betygssystemet ändras i gymnasieskolan med anledning av gymnasieutredningens förslag, bör motsvarande ändringar göras av betygsättningen i gymnasieskolkurser i komvux.

De ovan föreslagna förändringarna av utbildningen inom komvux kräver emellertid informations- och fortbildningsinsatser både på central, regional och lokal nivå. Dessa insatser måste göras inom ramen för tillgängliga resurser, eftersom komvux-utredningen enligt sina direktiv inte får föreslå åtgärder, som medför ökade kostnader. SÖ och länskolnämnderna bör avdela en del av sina resurser för genomförande av läroplanen för komvux.

Schablontillägget för stödundervisning, studiehandledning och syo, som står till kommunernas förfogande, bör få användas för information och planering på lokal nivå såsom skett inom försöksverksamheten med etappindelade kurser och får ske vid genomförandet av etapp 1 i komvux. Enligt propositionen om skolforskning och personalutveckling (prop. 1980/81: 97) får kommunerna ansvaret och vissa resurser för personalutbildningen för skolväsendet.

Komvux-utredningen har föreslagit att SÖ skall få i uppdrag att se över etappsystemet med anledning av utvärderingen av försöksverksamheten med etappindelade kurser och därvid beakta kommitténs förslag och förslagen i regeringens proposition om förändringar av gymnasieskolans utformning m. m. Komvux-utredningen har också föreslagit att SÖ skall utarbeta och fastställa tim- och kursplaner för de etappindelade ämnena och utarbeta kommentarmaterial till läroplanen för komvux. Detta arbete kräver stora resurser under viss begränsad tid. Kommittén föreslår att SÖ genom omprioritering ser till att erforderliga resurser finns för översyn av etappsystemet och arbetet med tim- och kursplaner och kommentarmaterial.

Hemställan

- Åberopande vad som ovan sagts hemställer komvux-utredningen
- att till läroplan för komvux fogas ett avsnitt om mål och riktlinjer för syo inom komvux enligt kommitténs förslag,
 - att till läroplan för komvux fogas ett avsnitt om gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser enligt kommitténs förslag,
 - att till läroplan för komvux fogas ett avsnitt om grundvux enligt kommitténs förslag,
 - att SÖ får i uppdrag att se över etappsystemet, utarbeta och fastställa tim- och kursplaner, utarbeta kommentarmaterial och utfärda föreskrifter om betygsättning i komvux i enlighet med kommitténs förslag,

att UHÄ får i uppdrag att utforma behörighetskraven för antagning till högskoleutbildning så att de också anges enligt etappsystemet,
att de föreslagna förändringarna införs fr. o. m. läsåret 1983/84 och att informations- och fortbildningsinsatser genomförs både på central, regional och lokal nivå inom ramen för tillgängliga resurser.

Komvux-utredningens förslag till kompletteringar till läroplan för komvux

Mål och riktlinjer för syo i komvux

Inledning

Studie- och yrkesorientering (syo) är det sammanfattande begreppet för inslag i undervisningen och enskild eller gruppvis vägledning som syftar till att ge kursdeltagarna i komvux förberedelse för kommande yrke eller utbildning.

Vuxenstuderande har behov av syo, dels när de skall välja studieform, dels under studietiden för att få hjälp att planera en eventuell fortsättning av utbildningen. Vuxna som vill komma ut på arbetsmarknaden eller byta arbete behöver också yrkesorientering.

Extern syo

De vuxnas syo-behov avviker i många avseenden från ungdomars i grundskolan och gymnasieskolan. Det finns därför anledning att organisera syo för vuxna på ett delvis annorlunda sätt. Många vuxna behöver ta ledigt från arbetet för att studera. De skall inte sällan klara hemarbete och vård av barn samtidigt med studierna. Vuxna har ofta behov av kvalificerad rådgivning vad gäller alternativa studievägar och ekonomiska och andra villkor i samband med studierna. En studierådgivning som skall kunna tillfredsställa vuxnas behov av hjälp inför studievalet bör nära samarbeta med skolor, komvux, studieförbund, arbetsförmedling, fackliga organisationer och studiesociala myndigheter. Den externa syon som skall ge information och råd om hela vuxenutbildningen bör uppfylla följande krav:

- vara fristående från enskilda utbildningsanordnares rekryteringsintresse,
- kunna ge övergripande information och rådgivning om all vuxenutbildning och om studiesociala frågor,
- ha god kännedom om vuxnas studieförutsättningar och studiehinder.

Intern syo

Syo inom komvux planläggs vid pedagogisk konferens som sammankallas av rektor minst en gång per termin. I den pedagogiska konferensen medverkar syo-funktionär, lärare, skolledare och elevrepresentanter från komvux. Inom komvux skall syo bedrivas integrerad med övrig pedagogisk verksamhet. Det betyder att syo skall utgöra naturliga inslag i komvux kurser. Syo-inslagen skall komma in i undervisningen vid ett eller flera lämpliga tillfällen och skall bl. a. kunna bidra med uppslag till undersökningar, temastudier, individuella uppgifter, utställningar, studiebesök etc.

En meningsfull syo kan först uppnås då syo-stoffet blir ett naturligt inslag i undervisningen och därmed allas gemensamma ansvar.

Komvux skall verka för jämställdhet mellan könen. Syo-funktionären har här speciella möjligheter genom sin kunskap om arbetsmarknaden att i samverkan med lärare i skilda ämnen göra kursdeltagarna medvetna om företeelser som har sin grund i att samhället ännu inte nått fram till full jämställdhet mellan könen. Det blir härigenom möjligt att analysera och kritiskt granska sociala relationer i utbildning och på arbetsplatser, värderingar bland olika grupper i samhället, lönerelationer, yrkens status, könsroller etc. Resultatet av granskningen kan sedan sättas i relation till den enskildes studie- och/eller yrkesval.

Komvux målgrupper omfattar bl. a. korttidsutbildade, invandrare och handikappade och andra utsatta grupper i samhället med stort utbildningsbehov. Det är viktigt att dessa grupper får tillgång till enskilda studievägledningssamtal. Många i dessa grupper i komvux är dåligt orienterade om svensk arbetsmarknad. Hemarbetande som söker sig ut på arbetsmarknaden, invandrare, arbetslös ungdom och handikappade saknar i hög grad arbetslivserfarenhet. Det är angeläget att dessa grupper inom komvux får praktisk arbetslivsorientering på olika områden och får möjlighet att bearbeta sina erfarenheter i undervisningssituationen.

Syo i komvux skall anknyta till deltagarnas erfarenheter och verklighetsuppfattning men också söka vidga deras perspektiv vad gäller studier och yrkesval. Ett undersökande arbetssätt bör tillämpas. Syo-funktionären anvisar litteratur eller ger råd till den enskilde som själv gör efterforskningar och undersökningar.

Syo-funktionären skall vara en resurs för lärare och kursdeltagare som har behov av kontakter med andra som arbetar i samhället t. ex. parterna på arbetsmarknaden, den offentliga sektorn, arbetsförmedlingen, företrädare för andra vuxenutbildningsanordnare etc.

För att deltagarna skall få en fördjupad insikt i studie- och yrkesliv kan det vara nödvändigt att genomföra studiebesök och/eller praktisk arbetslivsorientering i anslutning till något eller några moment i undervisningen. Dessa bör då planläggas och genomföras av deltagare, lärare och syo-funktionär gemensamt.

Inom komvux har syo en informerande, klarläggande och stödjande roll. Rådgivning blir då ett naturligt inslag i undervisningen i samverkan mellan deltagare, lärare och syo-funktionär.

6 Gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser

6.1 Komvux – ett ämneskurssystem

Utbildningen inom komvux är uppbyggd som ett ämneskurssystem. Varje ämne utgör i regel en separat kurs. Kursdeltagarna i komvux kan studera ett eller flera ämnen samtidigt eller efter varandra. De kan själva välja den kombination av ämnen som de har behov av för fortsatta studier eller för sin yrkesverksamhet. De kan således kombinera studier i allmänna ämnen med yrkesinriktade ämnen. De kan också studera vissa ämnen på grundskolnivå och andra ämnen på gymnasieskolnivå beroende på förutsättningar och behov. De sökande tas in i en kurs i den etapp där de har förutsättningar att följa undervisningen.

De särskilda yrkesinriktade kurserna och vissa specialkurser får anordnas endast som sammanhållen utbildning, även om de innehåller flera ämnen. SÖ föreskriver för varje specialkurs om de i specialkursen ingående ämnena får anordnas som separata kurser eller inte.

De yrkestekniska blockämnena eller motsvarande ämnen på gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser har delats upp i delmomentkurser av olika längd för att möjliggöra för vuxna att utbilda sig eller fortbilda sig inom en begränsad del av blockämnet. Delmomentkurser som innehåller arbetsteknik har dessutom delats upp i moduler. Moduler från flera delmoment kombineras till s. k. modulkurser enligt SÖ:s föreskrifter.

Skolstyrelsen i kommunen beslutar vilka kurser som skall anordnas inom komvux inom ramen för det antal undervisningstimmar som kommunen disponerar. I fråga om yrkesinriktad utbildning måste skolstyrelsen samråda med arbetsmarknadens parter innan den beslutar vilka kurser som skall anordnas.

6.2 Gymnasieskolkurser i allmänna ämnen

Gymnasieskolkurser får inom komvux anordnas i de allmänna ämnen som finns upptagna i nedanstående tabell över etappindelade kurser. Gymnasieskolkurser får också anordnas i följande allmänna ämnen som inte etappindelats, nämligen latin, grekiska, allmän språkkunskap, konsumentkunskap, redovisning, distribution, förvaltning, rättskunskap, maskinskrivning och kontorskunskap, maskinskrivning, stenografi och orienteringskurs för vuxenstuderande. Gymnasieskolkurser får dessutom anordnas i ergonomi, teknologi och tekniska ämnen enligt SÖ:s föreskrifter.

Gymnasieskolkurser får efter medgivande av SÖ i varje särskilt fall anordnas i följande ämnen, nämligen musik, teckning, konst- och musikhistoria och musik/teckning och teckning/musik/dramatik - estetisk specialisering.

Gymnasieskolkurser i C-språk får anordnas i följande språk, nämligen tyska, franska, ryska, spanska, italienska, portugisiska, finska och hem-språk.

SÖ fastställer kursplaner bestående av mål och huvudmoment för ovan uppräknade ämnen. SÖ fastställer också timplaner enligt riktlinjer som regeringen meddelar. SÖ utarbetar successivt kommentarmaterial.

6.2.1 Etappindelning

De separata ämnena utgör grundstommen i komvux kursorganisation. De vuxenstuderande kan emellertid ha behov av att studera olika mycket av ett ämne. Vissa kursdeltagare har t. ex. genom studier i gymnasieskolan skaffat sig kunskaper i ett ämne till en viss nivå och behöver bygga på dessa kunskaper. De mera omfattande ämnena har därför indelats i flera etapper. I de ämnen som förekommer på grundskolnivå motsvarar etapp 1 grundskoldelen av ämnet och etapperna 2–4 motsvarar olika omfattande gymnasieskolkurser av ämnet. I de ämnen som inte förekommer på grundskolnivå utgör etapp 2 den första delen av ämnet på gymnasieskol-nivå. Etapperna bygger på varandra och utgör delar av en sammanhängan-de studiegång. Kursdeltagarna tas in i den etapp där de har förutsättningar att följa undervisningen. Varje etapp utgör också en helhet och deltagarna kan avsluta sina studier, när de fått sitt utbildningsbehov tillgodosett. Deltagarna behöver inte från början bestämma hur omfattande studier i ett ämne som de skall ägna sig åt, dvs. hur många etapper de skall studera. Etapperna 2–4 utgör en sammanhängande kurs, men betyg utfärdas efter var och en av etapperna.

Varje etapp indelas i en grunddel och en fördjupningsdel enligt Mål och riktlinjer.

I nedanstående tabell redovisas nu gällande etappindelning och högsta antal undervisningstimmar för varje etapp.

Ämne	Etapp 1	Etapp 2	Etapp 3	Etapp 4
Svenska	175	105 (+15)	60	
Engelska	230	105	70	
Matematik	270	100	115	100
Samhällskunskap	45	80	45	
Historia	45	40	30	
Religionskunskap	45	35		
Geografi	45			
Socialkunskap	–	70		
Företagsekonomi	–	70	120	60
Filosofi	–	35		
Psykologi	–	50		
Franska/Tyska	160	75	105	
C-språk	–	160	75	
Biologi	80	105		
Fysik	80	80	60	70
Kemi	60	80	50	
Naturkunskap	–	60	60	130

6.2.2 Delning i undervisningsgrupper

Allmänna ämnen får indelas i två undervisningsgrupper i följande fall:

- i nybörjarspråk under högst 20 undervisningstimmar om antalet kursdeltagare är lägst 21,
- vid laborationer, konstruktionsövningar m. m. i högst samma utsträckning som anges i gymnasieskolans läroplan om antalet kursdeltagare är lägst 17. Härvid skall en veckotimme anses motsvara 30 undervisningstimmar vid kommunal vuxenutbildning,
- för genomförande av studietekniska övningar, planering, utvärdering m. m. får gymnasieskolkurser i vissa ämnen och etapper delas under högst ett visst antal undervisningstimmar om antalet kursdeltagare är lägst 17.

Ämnen, etapper och antal timmar framgår av nedanstående tabell.

Ämne	Etapp	Antal utr
Svenska	2–3	20
Engelska	2	20
Engelska	3	10
B-språk	2–3	10
Historia	2–3	10
Samhällskunskap	2–3	10
Fysik	2–4	10
Kemi	2–4	10
Naturkunskap	2–3	20
Företagsekonomi	3–4	20

6.3 Yrkesinriktade gymnasieskolkurser

6.3.1 Delmomentskurser och modulkurser

Flertalet tvååriga yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan innehåller ett dominerande yrkestekniskt ämne med 27–35 veckotimmar för eleverna. Beklädnadsteknik, bygg- och anläggningsteknik, el-teleteknik, fordonsteknik, livsmedelsteknik, processteknik, träteknik och verkstadsteknik är sådana ämnen. Motsvarande eller liknande ämnen förekommer även i specialkurser.

Yrkestekniska ämnen som innehåller arbetsteknik och fackteori anordnas inte i sin helhet som kurser inom komvux. Delmomenten i supplementen till Lgy 70 har i stället fått utgöra indelningsgrund för delmomentskurser. Delmomentskurserna kan anordnas i arbetsteknik med integrerad fackteori eller enbart i fackteori. Kurserna är sidoordnade och bygger således inte på varandra. Endast delmomentskurser som omfattar lägst 45 timmar får anordnas som separat kurs. Om en delmomentskurs omfattar ett lägre timal, måste den kombineras med en annan delmomentskurs.

Gymnasieskolans skolverkstäder har inte tillräcklig utrustning för att en delmomentskurs som innehåller arbetsteknik skall kunna anordnas inom komvux med t. ex. 12–16 deltagare. Därför har delmomentskurserna de-

lats in i fyra ungefär lika stora delar – moduler. Moduler från flera delmomentskurser läggs samman till en modulkurs. Kursdeltagarna kan då placeras ut på olika studieplatser (stationer) i verkstaden och arbeta med olika delmoment samtidigt. De skiftar sedan efter ett uppgjort cirkulations-schema.

Ämnet verkstadsteknik, årskurs 1, kan tjäna som exempel på hur systemet fungerar.

Delmomentskurser	Studieplatser	Antal lekt. A + F	Antal lektioner/modul			
			1	2	3	4
Bänkarbeten	2	70	15	15	20	20
Mätning	3	45	15	10	10	10
Slipning	3	75	15	20	20	20
Svarvning	6	140	35	35	35	35
Fräsning	4	100	25	25	25	25
Lödning m. m.	2	100	25	25	25	25
Metallbågsvetsning	2	80	20	20	20	20
Plåtbearbetning	2	150	40	40	35	35
	24	760	190	190	190	190

Det inringade fältet omfattar delmomentskurserna mätning, slipning, svarvning och fräsning. För delmomentskurserna finns tillsammans 16 studieplatser. I en modulkurs om 90 lektioner – uppbyggd av moduler från dessa delmomentskurser – kan alltså 16 kursdeltagare tas in i komvux. Den som läser samtliga fyra modulkurserna har också klarat av delmomentskurserna i sin helhet.

Övriga tvååriga yrkesinriktade linjer och specialkurser i gymnasieskolan innehåller flera yrkesämnen av skiftande karaktär och med varierande veckotimtal. Komvux tillämpar även i fråga om dessa ämnen genomgående ett system med delmomentskurser. Ämnen som distributionskunskap, bostads- och miljökunskap och barnkunskap har delats upp i flera delmomentskurser som bygger på varandra. Andra ämnen utgör i sig en delmomentskurs.

Vissa specialkurser kan endast anordnas i sin helhet. Ingående ämnen kan alltså inte vart och ett för sig anordnas som delmomentskurser.

6.4 Särskilda yrkesinriktade kurser

Förutom yrkesinriktade gymnasieskolkurser får inom komvux också anordnas särskilda yrkesinriktade kurser. Dessa kurser har ingen motsvarighet i gymnasieskolan. Läroplanerna för de särskilda yrkesinriktade kurserna kommer till på initiativ av arbetsmarknadens parter, av kommuner eller av SÖ. Läroplanerna fastställs av SÖ efter samråd med arbetsmarknadens parter. Läroplanerna tillgodoser främst behov av fortbildning eller vidareutbildning i ett yrke. Några läroplaner avser grundutbildning för yrkesgrupper som hittills saknat egentlig yrkesutbildning.

6.4.1 Inventering av utbildningsbehov

Förändringar inom både den offentliga och den privata sektorn, omställning till nya tekniker, datorisering m. m. skapar nya utbildningsbehov. Det är angeläget att dessa utbildningsbehov kartläggs och initiativ till nya läroplaner tas både lokalt och regionalt. Detta kan ske genom kontakter med de regionala utvecklingsfonderna, med branschorganisationer, statliga och kommunala myndigheter och enskilda företag. Framför allt kan det lokala samrådet med arbetsmarknadens parter i yrkesråd eller SSA-råd ge kommunerna information om nya utbildningsbehov. Parterna kan också i skrivelser direkt till SÖ eller via den lokala skolstyrelsen initiera nya läroplaner för särskild yrkesinriktad utbildning.

6.4.2 Utveckling av läroplaner för särskild yrkesinriktad utbildning

Framställning om en ny läroplan för särskild yrkesinriktad utbildning kan göras av någon av arbetsmarknadens parter, ett yrkesråd eller en branschorganisation, skolstyrelsen i en kommun eller annan kommunal eller statlig myndighet. SÖ prövar framställningen och utarbetar en läroplan, fastställer timplan och medger att läroplanen får tillämpas i en eller ett par kommuner. Efter utvärdering och eventuella ändringar fastställs läroplanen efter samråd med arbetsmarknadens parter för generell användning.

Parternas medverkan i läroplansarbetet både på lokal och central nivå ger en garanti för att läroplanerna blir arbetsmarknadsanpassade. Den bör också leda till att utbildningen inte blir alltför snäv och företagsinriktad utan får en sådan bredd att den stärker arbetstagarnas ställning på arbetsmarknaden. Det är särskilt viktigt att utveckla läroplaner för yrkesgrupper som hittills saknat möjligheter till utbildning inom sina yrkesområden.

6.5 Betygsättning

6.5.1 Betygsättning i allmänna ämnen

Betygsättningen i allmänna ämnen inom komvux följer i princip samma bestämmelser som gäller för betygsättningen i gymnasieskolan. Betyg skall sättas vid slutet av varje etapp och avse hela etappen. Betygen skall ges i en femgradig skala, där betyget 5 är det högsta betyget. Eftersom de olika etapperna i komvux inte har någon direkt motsvarighet i gymnasieskolan kan inte gymnasieskolans elever utan vidare utgöra jämförelsegrupp vid betygsättningen. Utbildningen i komvux skall ha samma kvalitet som utbildningen i gymnasieskolan. Betygen i komvux skall därför motsvara prestationer som ligger på samma nivå som prestationerna hos gymnasieskolans elever, även om innehållet i undervisningen inte är identiskt. Av SÖ:s föreskrifter för betygsättningen framgår med vilka elevgrupper i gymnasieskolan som de olika etapperna skall jämföras.

Betyget utgör en bedömning av vad kursdeltagarna vid betygsättnings-tillfället presterat. Vid betygsättningen skall läraren utnyttja all tillgänglig information om kursdeltagarens studieresultat. I betyget vägs samman prestationerna i olika delar av ett ämne, både grunddel och fördjupningsdel. Därvid bör kursplanens betoning av de olika momenten och deras omfattning vara vägledande. Brister på ett mindre väsentligt område bör inte få sänka betyget i samma utsträckning som om det gällt ett mera väsentligt område. Även kunskaper och färdigheter i ämnet som kursdeltagarna tillägnat sig vid tidigare studier eller på annat sätt skall beaktas. Betyg i vissa ämnen där skriftliga prov ges får inte göras beroende enbart av dessa prov. Samtliga prestationer skall inräknas och läraren måste undvika att övervärdera sådana resultat som lättare än andra låter sig bedömas.

6.5.2 Betygsättning i delmomentkurser och modulkurser

För delmomentkurser och modulkurser tillämpas inom komvux samma betygsystem som i gymnasieskolan, dvs. betygen 1–5, där betyget 5 är det högsta betyget. Delmoment som är kortare än 45 lektioner får inte anordnas som separata kurser. För sådana delmoment som kombineras med annat eller andra delmoment till en kurs ges ett för delmomenten gemensamt betyg. Modulkurser bestående av flera delmoment måste omfatta minst 90 lektioner. För sådan modulkurs ges ett för samtliga moduler gemensamt betyg.

Betyg i delmomentkurser och modulkurser sätts endast under förutsättning att kursdeltagaren uppnått godtagbart yrkeskunnande. Frågan om kursdeltagaren uppnått godtagbart yrkeskunnande måste sättas i relation till kursens mål och omfattning.

6.5.3 Betygsättning i särskilda yrkesinriktade kurser

I läroplanen för särskild yrkesinriktad kurs anges i regel omgraderade betyg skall sättas eller om "Deltagit" skall användas. Om kursen omfattar färre än 90 lektioner används "Deltagit". Även då sådan kurs består av flera ämnen och något eller några av dessa omfattar färre än 90 lektioner används "Deltagit". Graderade betyg och "Deltagit" används endast under förutsättning att kursdeltagaren uppnått fullgott yrkeskunnande.

6.6 Betygsdokument, avgångsbetyg

6.6.1 Betygsdokument

Utbildningen inom komvux är uppbyggd som ett ämneskurssystem där varje ämne i regel utgör en separat kurs. Ett samlat betygsdokument utfärdas när en kursdeltagare avslutat sin utbildning i komvux. Ett sådant betygsdokument kan innehålla betyg både i allmänna ämnen och i yrkesinriktade ämnen. Det kan innehålla betyg från olika etapper, från delmo-

mentskurser och modulkurser. Det ger en samlad bild av vilken utbildning en kursdeltagare avslutat inom komvux och vilka betyg han eller hon fått.

6.6.2 Avgångsbetyg efter slutförd särskild yrkesinriktad utbildning

Avgångsbetyg utfärdas efter slutförd särskild yrkesinriktad utbildning, om inte annat framgår av läroplanen. I avgångsbetyget anges utbildningens omfattning och i utbildningen ingående ämnen.

6.6.3 Avgångsbetyg motsvarande gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser

Avgångsbetyg utfärdas inom komvux efter slutförd utbildning som motsvarar fullständig studiekurs av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser. I avgångsbetyget ingår inte betyg i gymnastik, musik eller teckning. För sådant avgångsbetyg krävs betyg i svenska från etapp 2 och betyg i samhällskunskap/arbetslivsorientering.

6.6.4 Avgångsbetyg som ger allmän behörighet

Avgångsbetyg som ger allmän behörighet utfärdas inom komvux på två nivåer, dels avgångsbetyg som motsvarar en tvåårig utbildning i gymnasieskolan, dels avgångsbetyg som motsvarar en treårig utbildning i gymnasieskolan. Dessutom utfärdas avgångsbetyg som motsvarar årskurs 4 av fyraårig teknisk linje.

Eftersom det betygskriterium som ger grundskolkompetens är att betrakta som ett avgångsbetyg på den första nivån inom komvux, betecknas avgångsbetyg som motsvarar en tvåårig utbildning i gymnasieskolan som avgångsbetyg 2. Avgångsbetyg som motsvarar en treårig utbildning i gymnasieskolan betecknas som avgångsbetyg 3.

6.6.4.1 Avgångsbetyg 2

Avgångsbetyg 2 som ger allmän behörighet utfärdas inom komvux när följande villkor är uppfyllda.

Utbildningen omfattar

1. en volym av 1 100–1 400 undervisningstimmar i fråga om huvudsakligen allmänna ämnen och lägst 1 400 undervisningstimmar i fråga om huvudsakligen yrkesinriktade ämnen,
2. betyg i följande obligatoriska ämnen:
 - Svenska, etapp 2
 - Engelska, etapp 2
 - Matematik, etapp 2
 - Samhällskunskap/arbetslivsorientering, etapp 2,
3. betyg i uppräknade karaktärsämnen inom en av följande sektorer:

Ekonomisk sektor	Företagsekonomi etapp 2 Företagsekonomi etapp 3-4 Maskinskrivning och kontorskunskap ADB		
Humanistisk-samhällsvetenskaplig sektor	Historia etapp 2-3 Religionskunskap etapp 2 Socialkunskap etapp 2 Psykologi etapp 2 Tyska/Franska etapp 2		
Naturvetenskaplig sektor	Matematik etapp 3 Fysik etapp 2-3 Kemi etapp 2 Biologi etapp 2		
Teknisk sektor	Teknologi etapp 2 Matematik etapp 3 Fysik etapp 2-3		
och Byggteknik Konstruktion	eller Fysikalisk kemi Organisk kemi	eller Konstruktion M Produktion M	eller Ellära Elelektronik
betyg i yrkesinriktade ämnen	yrkesinriktade ämnen motsvarande gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser och särskilda yrkesinriktade kurser i komvux omfattande tillsammans lägst 800 undervisningstimmar.		

4. betyg i fritt valda ämnen inom ovan angiven volym:

I avgångsbetyget tas in betyg i fritt valda ämnen inom ramen för den totala utbildningsvolymen. Dessa kan utgöras av ytterligare karaktärsämnen från samma eller annan sektor, orienteringsämnen, språk, delmomentkurser, modulkurser eller särskilda yrkesinriktade kurser. I utbildningsvolymen räknas också in ytterligare etapper av obligatoriska ämnen eller karaktärsämnen. Betyg från etapp 1 räknas däremot inte in i avgångsbetyget.

6.6.4.2 Avgångsbetyg 3

Avgångsbetyg 3 som ger allmän behörighet utfärdas inom komvux när följande villkor är uppfyllda.

Utbildningen omfattar

1. betyg i ämnen som tillsammans omfattar en utbildningsvolym enligt timplanen för komvux av lägst 1 500 och högst 1 700 undervisningstimmar,
2. betyg i följande obligatoriska ämnen:
Svenska, etapp 2-3
Engelska, etapp 2
Matematik, etapp 2
Samhällskunskap/arbetslivsorientering, etapp 2,
3. betyg i karaktärsämnen inom en av följande sektorer:

Ekonomisk sektor	Företagsekonomi etapp 2-4 Maskinskrivning och kontorskunskap ADB Engelska etapp 3 eller Tyska/Franska etapp 3 eller annat språk
Humanistisk-samhälls- vetenskaplig sektor	Historia etapp 2-3 Religionskunskap etapp 2 Socialkunskap etapp 2 Psykologi etapp 2 Tyska/Franska etapp 3 Engelska etapp 3 eller annat språk
Naturvetenskaplig sektor	Matematik etapp 3-4 Fysik etapp 2-4 Kemi etapp 2-3 Biologi etapp 2
Teknisk sektor: bygg, maskin, kemi, el	Matematik etapp 4 Fysik etapp 4 Kemi etapp 3 Dessutom de för nivå 2 angivna specialämnena för var och en av de fyra specialiseringarna
Fritt valda ämnen	I avgångsbetyget tas in betyg i fritt valda ämnen inom ramen för den totala utbildningsvolymen. Dessa kan utgöras av ytterligare karaktärsämnen från samma eller annan sektor, orienteringsämnen, språk, delmomentskurser, modulkurser eller särskilda yrkesinriktade kurser. I utbildningsvolymen kan också räknas in betyg från ytterligare etapper av obligatoriska ämnen.

I den totala utbildningsvolymen för avgångsbetyget nivå 3 inräknas utbildning som ingår i avgångsbetyget nivå 2.

6.6.4.3 Avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan

Inom komvux utfärdas avgångsbetyg motsvarande årskurs 4 av fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan, när följande villkor är uppfyllda:

1. eleven har fått avgångsbetyg 3 med betyg i karaktärsämnena inom teknisk sektor,
2. betyg i tekniska specialämnena inom en av de angivna specialiseringarna enligt SÖ:s föreskrifter.

7 Grundutbildning för vuxna

7.1 Inledning

Grundutbildning för vuxna (grundvux) skall organisatoriskt anknytas till en särskild skolenhet för vuxenutbildning, eller där sådan saknas, till en annan skolenhet dit komvux har förlagts. Om komvux saknas i kommunen eller om andra särskilda skäl föreligger får grundvux organisatoriskt anknytas till grundskolan. Grundvux utgör en egen skolform med eget regelsystem, som skiljer sig från bestämmelserna om komvux. Grundvux ingår dock som en naturlig del av kommunernas vuxenutbildning.

De mål och riktlinjer som gäller för verksamheten inom komvux gäller i tillämpliga delar också för grundvux. SÖ utarbetar kommentarmaterial även för grundvux. Lokala arbetsplaner skall finnas för grundvux liksom för komvux. Eftersom grundvux i väsentliga avseenden skiljer sig från komvux behandlas i detta avsnitt sådana frågor som är specifika för grundvux.

7.2 Särskilda mål för grundvux

Grundvux har vissa speciella uppgifter som skiljer grundvux från annan vuxenutbildning. Grundvux uppgifter är följande:

Grundvux skall medverka till att förverkliga vuxenutbildningens allmänna mål genom att anordna grundläggande utbildning på en nivå som högst motsvarar utbildning enligt årskurs 6 i grundskolan.

Grundvux skall ha till syfte

1. att förmedla kunskaper och färdigheter som är oundgängliga för den enskilde i samhället och som kan utgöra grund för yrkesutövning och vidareutbildning samt
2. att utveckla de studerandes förmåga att kritiskt undersöka sin egen situation och det omgivande samhället och stimulera dem till att medverka i samhällets utveckling.

7.3 Målgrupper för grundvux

Berättigade till utbildning inom grundvux är alla vuxna som saknar grundläggande kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva eller räkna. Undantagna är dock vissa psykiskt utvecklingsstörda, zigenare i arbetsmarknadsutbildning, flyktingar i arbetsmarknadsstyrelsens flyktingläger och sådana utlänningar som inte är stadigvarande bosatta i riket.

7.4 Utbildningens uppbyggnad

Grundvux omfattar utbildning på flera nivåer. Av praktiska skäl har en uppdelning gjorts på två nivåer, en grundläggande nivå som närmast kan jämföras med grundskolans lågstadium, och en fortsättningsnivå jämförbar med grundskolans mellanstadium. Hela grundvux utgör dock en sammanhängande studiegång och bör betraktas som en helhet. Deltagarna inplaceras på den nivå där de har förutsättningar att följa undervisningen.

Svensktalande vuxna, som är grundvux-berättigade, har i allmänhet en minst 6-årig skolgång bakom sig. De saknar sällan helt läs-, skriv- eller räknefärdigheter. Merparten av de svensktalande behöver därför inte delta i den mest elementära delen av grundvux.

7.5 Utbildningens innehåll

Utbildningen inom grundvux omfattar undervisning i att tala, läsa, skriva och räkna. Samhällsorienterande och naturorienterande moment ingår också i utbildningen. Inget moment utgör ett separat ämne.

All grundvux inleds med en inskolningsperiod. Under denna lär deltagarna känna varandra. En försiktig diagnostisering bör göras av varje deltagares kunskaper och färdigheter. Under inskolningsperioden skall man ta upp en diskussion av målen för grundvux och börja planera undervisningen med hänsyn till varje deltagares personliga mål, förutsättningar och behov.

7.5.1 Den grundläggande nivån

Icke svensktalande deltagare som saknar grundläggande färdigheter i att läsa, skriva eller räkna på sitt hemspråk skall, om det är möjligt och om deltagaren själv önskar det, få den grundläggande läs-, skriv- och räkneundervisningen på hemspråket. Grundläggande läs- och skrivfärdigheter på hemspråket är ofta en förutsättning för att deltagaren utan alltför stora svårigheter skall kunna lära sig läsa och skriva på svenska. Icke svensktalande deltagare som får den grundläggande läs- och skrivundervisningen på hemspråket behöver ofta samtidigt få allmän språkträning på och i svenska. Undervisningen i svenska som främmande språk för icke läs- och skrivkunniga förutsätter en väl genomtänkt gemensam planering av hemspråksläraren och svenskläraren. De samhälls- och naturorienterande momenten i undervisningen genomförs i huvudsak på hemspråket. När deltagaren har lärt sig de grundläggande färdigheterna i att läsa och skriva på sitt hemspråk och också skaffat sig en grundläggande funktionell språkkompetens i svenska språket, bör läsning och skrivning på svenska komma in alltmer i undervisningen.

Då deltagare i grundvux inte önskar lära sig läsa och skriva på sitt hemspråk eller då det av andra skäl, t. ex. brist på hemspråkslärare, är

omöjligt att genomföra detta, skall allmän grundläggande språkträning i och på svenska föregå läs- och skrivinläring på svenska.

7.5.2 Fortsättningsnivån

Flertalet studerande i grundvux sätter målet högre än den grundläggande nivån. Undervisningen på fortsättningsnivån syftar till en färdighetsnivå som är jämförbar med årskurs 6 i grundskolan. Denna nivå utgör de kunskaper och färdigheter, som den enskilde behöver i samhället, och som kan utgöra grund för yrkesutövning och vidareutbildning.

Icke svensktalande deltagare fortsätter att träna sig i att tala, läsa, skriva och räkna på svenska. Samhälls- och naturorienterande moment skall ingå i undervisningen även på denna nivå och kan användas för att befästa färdigheterna i att läsa och skriva på svenska. Detta utesluter inte att undervisningen delvis sker på hemspråk särskilt i början av fortsättningsnivån, om det är möjligt. Svensktalande deltagare kan i regel efter en kort inskolningsperiod börja sina studier på fortsättningsnivån. De bör särskilt få träna moment där de har stora brister. Samhälls- och naturorienterande moment skall ingå i undervisningen även för dem.

Grundutbildningen bör så tidigt som möjligt byggas ut med yrkes- och arbetslivsförberedande inslag för att ge deltagarna möjlighet att tillämpa förmågan att tala, läsa, skriva och räkna. Deltagarnas arbets- och studieinriktning efter genomgången grundvux bör prägla undervisningen i grundvux på denna nivå då det gäller innehåll och arbetsformer. Det innebär att grundutbildningen inriktas mot och förbereder för t.ex. förvärvsarbete, studier inom arbetsmarknadsutbildning, komvux, på folkhögskola eller i studieförbund.

7.6 Undervisningens uppläggning

7.6.1 Enskild undervisning – gruppundervisning

Statsbidrag för undervisning inom grundvux utgår per deltagare. Det ger kommunerna stor frihet att organisera undervisningen med hänsyn till deltagarnas förutsättningar och behov. För vissa deltagare kan det vara nödvändigt att börja med enskild undervisning. En strävan bör emellertid vara att så snart som möjligt föra deltagarna samman till grupper för att möjliggöra en social träning. Gruppstorleken skall efterhand öka och bör mot slutet av studierna i grundvux vara relativt stor, så att övergången till annan utbildning underlättas.

7.6.2 Heltid – deltid

Pedagogiska skäl talar för att undervisningen i grundvux bedrivs som deltidsundervisning. För flertalet deltagare är det lämpligt med högst halvtidsstudier till en början. Undervisningen per vecka kan emellertid ökas när deltagarna skaffat sig viss studievana och gjort sådana framsteg att det

är motiverat. Endast i undantagsfall och när deltagarna bedöms ha särskilt goda förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen bör grundvux redan från början kunna läggas upp som heltidsstudier.

7.7 Planering av studierna

En effektiv undervisning förutsätter en väl genomtänkt planering. Det faktum att grundvux inte har kurs- och timplaner för separata ämnen kan betyda att planeringsarbetet medför vissa svårigheter. Sådana svårigheter får aldrig tas som intäkt för att inte planera studierna i grundvux. Studierna måste vara individuellt planerade för såväl varje deltagare som varje grupp. Planeringsarbetet skall ägnas stor omsorg. Det utgår från deltagarnas mål med studierna, deras behov, förutsättningar och intressen. Också grundvux syfte, SÖ:s kommentarmaterial och de lokala arbetsplanerna skall beaktas vid planeringen av undervisningen i grundvux. Möjligheterna att göra studiebesök och att också ha arbets- och yrkeslivsförberedande inslag skall tillvaratas och planeras in.

Planeringen innebär att lärare och deltagare tillsammans avgör vad som skall ingå i utbildningen och hur lång tid de skall ägna åt olika moment, i vilken ordning de skall ta upp olika frågor, med vilka metoder frågorna skall bearbetas och vilka läromedel som skall användas. Planeringen skall fortgå under hela studietiden och påverkas därigenom av bl. a. studieresultat, innehåll i undervisningen och arbetsformer. Vid planeringen bör man också avsätta tid för oförutsedda händelser.

7.8 Metoder och arbetsformer

Ett vidgat deltagarinflytande är ett medel att nå centrala övergripande mål och en metod att öka effektiviteten i undervisningen. Genom undervisningen i grundvux bör deltagarna lära sig att planera och ta ansvar för sina studier.

Vissa deltagare i grundvux kan knappast förväntas klara detta redan från början av sina studier. Arbetet i grundvux börjar därför med en inskolningsperiod.

Deltagarna i grundvux bör successivt få vänja sig vid att utföra en del av studierna som hemarbete. Hemarbetet har till syfte att befästa kunskaper och färdigheter genom övning av framför allt läs- och skrivförmågan. Hemarbetet bör under studiernas gång få en allt större omfattning.

Arbetsformerna inom grundvux bör varieras. Både innehållet, arbetsformerna och inläringen av vissa moment bör så långt som möjligt anpassas till deltagarnas individuella förutsättningar och behov. Undervisning i större grupper bör växla med individuellt arbete, arbete i par eller i mindre grupper. Även arbete utanför klassrummet, såsom studiebesök och praktiska övningar, bör vara naturliga inslag i undervisningen.

Tillgången på läromedel som är anpassade för grundvux är begränsad. Därför bör de läromedel som används kompletteras med autentiskt material och material som utarbetas av lärare och kursdeltagare gemensamt.

7.9 Utvärdering

Efter inskolningsperioden och med jämna mellanrum under studierna bör utvärdering ske, innan det fortsatta arbetet detaljplaneras. Deltagare, lärare, skolledare, syo-funktionär och kurator bör låta de erfarenheter och synpunkter som kommer fram vid utvärderingen påverka planeringen av det fortsatta arbetet. Utvärderingen skall också medverka till att höja motivation och effektivitet i grundvux och förhindra frånvaro och studieavbrott.

Vid de återkommande utvärderingarna bör man ta upp frågor som t. ex. måluppfyllelse, urval av stoff, avvägning mellan olika arbetsformer, läromedel, hemarbete osv. Utvärderingarna bör också kunna ge underlag för en bedömning om deltagarna uppnått målet för grundvux och har tillräckliga kunskaper och färdigheter för att övergå till annan utbildning eller till yrkesarbete. Vid slutet av utbildningen inom grundvux kan det vara lämpligt att göra en mera övergripande utvärdering som bl. a. kan ge underlag för revidering av de lokala arbetsplanerna.

7.10 Schablon tilläggets användning

För information och uppsökande verksamhet, studiehandledning, studie- och yrkesorientering, studiebesök, kurativa insatser, tolkning och stödundervisning inom grundvux finns en särskild resurs, det s. k. schablon tillägget. Kommunerna har stor frihet att själva bestämma hur schablon tillägget skall användas för dessa ändamål. Utgångspunkten för hur kommunerna fördelar resursen till olika aktiviteter skall vara deltagarnas behov. Resursen kan användas både för personella insatser och för inköp av material för de i förordningen angivna ändamålen. Läromedel får inte bekostas från schablon tillägget.

Schablon tillägget för komvux får användas även inom grundvux. Schablon tillägget för grundvux får däremot endast användas inom grundvux.

7.10.1 Information och uppsökande verksamhet

Varje kommun skall informera om grundvux i kommunen. Målet skall vara att nå alla som kan tänkas behöva grundvux. Informationen bör vända sig till såväl personer som kan behöva grundvux som myndigheter, organisationer, arbetsgivare m. fl., som kan komma i kontakt med grundvux-be rättigade personer. Den skall vara ofta återkommande och anpassas till olika målgrupper. Oftast måste informationsmaterial vara tillgängligt på flera språk.

Kommunernas informationsinsatser om grundvux skall bedrivas i samverkan med andra utbildningsanordnare, statliga myndigheter och med arbetsmarknadens parter i syfte att nå dem som behöver grundvux och motivera dem att delta i utbildningen.

7.10.2 Studie- och yrkesorientering, studiebesök

Mål och riktlinjer för syo i komvux gäller också i tillämpliga delar för grundvux. Både av vuxenutbildningens allmänna mål och grundvux särskilda mål framgår att grundvux har stor betydelse då det gäller att förbereda de studerande för arbetslivet. Eftersom många deltagare i grundvux saknar fotfäste på arbetsmarknaden eller löper risk att förlora det, är det av särskild vikt att de får en väl anpassad studie- och yrkesorientering.

Det är viktigt att studiebesök av olika typ och längd och yrkes- och arbetslivsförberedande moment planeras in i utbildningen. Dessa inslag medverkar till att höja motivationen hos deltagarna och gör det också möjligt för dem att i verklighetstroga vardagslivssituationer tillämpa förmågan att tala, läsa, skriva och räkna.

Inom grundvux behöver otraditionella studie- och yrkesorienteringsinsatser användas. Ett nära samarbete krävs mellan lärare och syo-funktionär.

7.10.3 Kurativa insatser

Många deltagare i grundvux lever under mycket svåra förhållanden, ekonomiskt, socialt och psykiskt. Livssituationen är inte sällan så otrygg och fylld av problem att studierna försvåras. Det är därför viktigt att särskilt utbildad kurativ personal kompletterar de lärarinsatser som är ryggraden i hela verksamheten.

7.10.4 Tolkning

I många situationer, t. ex. vid information om grundvux och då det gäller undervisning i samhälls- och naturorientering, är användandet av tolk en bra lösning. Det gäller särskilt i de fall då grundvux måste ske på svenska för icke svensktalande deltagare. Genom tolken kan den svensktalande läraren få en större förståelse för deltagarnas bakgrund och reaktioner.

Sammanställning av remissyttrandena över förslag till kompletteringar till läroplan för komvux

Allmänt

Komvux-utredningens förslag till kompletteringar till 1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning (Lvux 82) tillstyrks i sin helhet av SAF. Även Svenska kommunförbundet tillstyrker men anger att utgångspunkten för det fortsatta arbetet måste vara att den nya läroplanen kan genomföras utan att kommunens kostnader ökar.

Kommittén (A 1980: 02) för arbetsmarknadsutbildningen och företagsutbildningen (KAFU) har beslutat att avstå från att yttra sig över förslaget, medan Jämställdhetskommittén begränsar sitt yttrande till att gälla mål och riktlinjer för studie- och yrkesorientering (syo).

Landstingsförbundet vill invänta komvux-utredningens slutbetänkande för en samlad bedömning av den kommunala och statliga vuxenutbildningen. Denna måste också ha ett nära samband med bedömningen av gymnasieutredningens arbete.

UHÄ har överlämnat en promemoria utarbetad inom byrån för central antagning. Eftersom utbildningen skall ligga på samma nivå som gymnasieskolan och betygssystemet skall vara detsamma torde det enligt denna promemoria finnas anledning att vänta med en genomgripande omorganisation av komvux till dess beslut fattats om genomförande av ny organisation av gymnasieskolan.

Samtliga övriga remissinstanser är positiva i stort till komvux-utredningens förslag. SÖ hänvisar till riksdagens beslut om en särskild läroplan för komvux. Med den utformning läroplanen kommer att få i konsekvens med riksdagsbeslutet finner SÖ det både följdriktigt och nödvändigt att de av komvux-utredningen föreslagna kompletteringarna genomförs i sina huvuddrag.

SOSVUX är positiv till att också gymnasieskolkurserna och den särskilda yrkesinriktade utbildningen nu kommer in i läroplanen men tillägger att formuleringarna i förslaget fortfarande ger en alltför stor koppling till ungdomsutbildningen.

Kompletteringar till läroplanens mål och riktlinjer

Komvux-utredningen föreslår tillägg till mål och riktlinjer i Lvux 82 om syo, om gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser inom komvux samt om grundutbildning för vuxna (grundvux). De föreslagna tilläggen återges i bilaga 2.

Syo

Komvux-utredningen anger att förslaget till mål och riktlinjer för syo överensstämmer med de mål för syon i grundskolan och gymnasieskolan som riksdagen har fastställt. Kommittén har dock anpassat sitt förslag till de annorlunda målgrupper och förutsättningar som gäller för komvux.

SÖ delar kommitténs syn på vuxnas syo-behov och uppdelningen på extern och intern syo. Även LO och TCO tillstyrker kommitténs förslag.

Landstingsförbundet anser det positivt att de principer för mål och riktlinjer för syo som gäller för gymnasieskolan också skall gälla för komvux. Studievägledning är en viktig del i såväl syo-konsulenters som lärares m. fl. arbete.

SOSVUX framhåller att nu när arbetsmarknaden blir allt hårdare blir också syon allt viktigare. Den är också nödvändig med tanke på att många av de kvinnor som går i komvux inte varit ute på arbetsmarknaden på väldigt länge.

Några remissinstanser har uttalat sig om finansieringen av syon.

Enligt SACO/SR:s uppfattning finns det starka skäl att organisera syo för vuxna på ett annat sätt än syo för ungdomar i grund- och gymnasieskola. En syo för vuxna riktar sig dels mot allmänheten (extern syo) och dels mot dem som studerar inom komvux (intern syo). SACO/SR anser att syo-avsnitten i mål och riktlinjer för komvux bör omarbetas och konkretiseras. Det är svårt för att inte säga omöjligt att diskutera syons mål och riktlinjer utan att samtidigt behandla resursfrågan. SACO/SR delar inte kommitténs förslag att man skall finansiera syo genom omprioritering inom det s. k. schablon tillägget. Finansieringen bör ske genom ett särskilt statsbidrag för syo inom komvux.

TCO instämmer med komvux-utredningen att, om komvux skall nå de målgrupper som verksamheten främst skall vända sig till, ställer det stora krav på anpassade syo-insatser för vuxna. TCO anser att extra resurser till riktad syo för vuxna skall garanteras och anser det tveksamt att man genom lokala omprioriteringar inom ramen för schablon tillägget kan klara riktad syo enligt kommitténs intentioner och målen för komvux verksamhet.

SOSVUX förmodar att den externa syon är den syo som t. ex. vuxenutbildningsnämnderna erbjuder. Den är väldigt viktig och intimt sammankopplad med den uppsökande verksamheten. SOSVUX anser att den målsättning, eller de krav, som förslaget ställer på den externa syon är riktig men hoppas att resurserna till den inte tas från komvux "interna" resurser utan att den betalas med andra medel.

Extern syo tas upp av ytterligare några remissinstanser.

Enligt CSN söker sig till komvux i dag en tämligen heterogen grupp elever med avseende på ålder, studieförutsättningar, studiemotivation, studiebakgrund etc. Detta ställer stora och delvis förändrade krav på utbildningsanordnare i allmänhet och på syo i synnerhet. I dag får de

vuxenstuderande ofta en bristfällig och ensidig information via arbetsförmedling eller syo-funktionär vid en enskild skola. Tillräcklig kunskap om det studiesociala området saknas hos många utbildningsplanerare. CSN anser det därför mycket angeläget att den externa syon enligt mål och riktlinjer för syo i komvux blir en verklighet.

AMS menar att vuxna som står inför val av utbildning och yrke eller som står i begrepp att påbörja en omskolning eller en fortbildning har behov av en bred syo bl. a. för att undvika kostsamma felval. Personliga förutsättningar, arbetsmarknadens utveckling, yrkeslivets förändringar är några av de områden som måste beaktas och diskuteras. Eftersom det ibland diskuteras att arbetsförmedlingen borde kunna åta sig uppgiften att ge vuxenstuderande orientering och vägledning, framhåller AMS att förmedlingens möjligheter att ge denna service är begränsade. Och med den arbetsbelastning i övrigt som förväntas under de närmaste åren kommer dessa möjligheter inte att öka. AMS pekar på risken att den viktiga målgrupp som presumtiva vuxenstuderande utgör blir utan en adekvat syo-service.

Kraven på en extern syo, som skall ge information och råd om hela vuxenutbildningen, bör enligt SACO/SR ställas högre än vad komvuxutredningen har gjort. I målgruppen för komvux finns och kommer även i framtiden att finnas korttidsutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer. Syo för vuxna bör även omfatta insatser av socialt utbildad personal. Skolkuratorerna inom komvux utgör enligt SACO/SR en viktig resurs i detta sammanhang.

SACO/SR anser att det är nödvändigt för vuxna att få en grundläggande syo inför studiernas början för att kunna välja den rätta utbildningsformen. Tidigare har arbetsförmedlingens yrkesvägledare spelat stor roll för de vuxenstuderandes val av studieväg. När nu yv-enheterna vid förmedlingarna organiseras om blir det allt viktigare att få till stånd en fristående syo-resurs i varje kommun. En dylik central syo-resurs som i sig innefattar kuratorsresurs skulle då kunna ge övergripande information och rådgivning om all vuxenutbildning och om studiesociala frågor. Speciellt för de prioriterade grupperna borde en dylik "Syo-central" vara av största betydelse. En dylik syo-verksamhet bör både resursmässigt och organisatoriskt vara skild från syo i komvux.

Även den interna syon tas upp i remissyttrandena.

SOSVUX anser att komvux har stort behov av intern syo inte minst nu när den nya läroplanen skall genomföras. Syon skulle troligtvis nå sina mål bättre om man, som kommittén föreslår, integrerar syon med övrig verksamhet. Bra vore också om man gick in i undervisningen inom de olika sektorerna och på så sätt nådde olika målgrupper med syo inom just deras område.

När det gäller den interna syon anser CSN det positivt att man i förslaget poängterar, att syon skall bedrivas integrerad med övrig pedagogisk verksamhet. Som ett led i integrationen mellan syo och undervisning bör det

också vara möjligt att inom komvux kombinera syo-tjänsten med en undervisningsdel.

CSN påpekar dessutom att syon inte som nämns i förslaget skall ha karaktären av rådgivning. En syo-funktionärs uppgift måste vara att ge vägledning till de studerande så att de själva med hänsyn till den information de fått kan ta ställning och fatta beslut.

SACO/SR menar att den syo som riktar sig mot de studerande inom komvux har en starkare inriktning mot vägledning och stöd både enskilt och i grupp än syon i ungdomsskolan. Anledningen är dels att antalet undervisningstimmar i varje ämne inom komvux är litet i jämförelse med ungdomsskolan, varför samma utrymme för syo-integration inte står till buds, dels att vuxenstuderande, särskilt de prioriterade grupperna, har ett stort behov av stöd och vägledning.

Syon inom komvux bör enligt SACO/SR huvudsakligen läggas utanför de lärarledda lektionerna i de olika ämneskurserna. Det finns annars en betydande risk för att målen i ämnesutbildningen inte kan uppnås på den knappt tillmätta tiden. Särskild tid bör i stället sättas av för den interna syon. Detta bör ge möjlighet till en reell måluppfyllelse av syon för vuxna då man genom dylika arrangemang bättre kan få till stånd en fungerande samverkan mellan elever, lärare, syo-funktionärer och skolkuratorer.

Jämställdhetskommittén tillstyrker komvux-utredningens förslag i mål och riktlinjer för syo att komvux skall verka för jämställdhet. Jämställdhetskommittén anser emellertid att det är nödvändigt att i högre grad än vad komvux-utredningen gör utveckla jämställdhetsmålen. De vuxnas behov av syo avviker visserligen i många avseenden från ungdomarnas, men situationen är när det gäller de könsbundna valen av utbildning och yrke mycket lika. Riksdagens beslut med anledning av propositionen om syo (1981/82: 15) betonar nödvändigheten av särskilda insatser för flickorna bl. a. med hänvisning till propositionen om arbetsmarknadspolitiken.

Sådana åtgärder kommer, anser jämställdhetskommittén, att få avgörande betydelse för utbildningens roll som förändringsinstrument. Jämställdhetskommittén föreslår därför att åtgärder i linje med dem som gäller för flickornas syo i ungdomsskolan förs in i syo för komvux. Vidare föreslår jämställdhetskommittén att studiebesök och praktisk arbetslivsorientering planeras så att män får inblick i kvinnodominerade yrken och kvinnor i mansdominerade.

Jämställdhetskommittén uttalar att en första förutsättning för jämställdhetsarbetet i skolan är att all skolpersonal får utbildning i jämställdhetsfrågor.

Gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser

Komvux-utredningens förslag till mål och riktlinjer för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser kommenteras bl. a. av CSN. Enligt CSN:s uppfattning är det en stor och allmän efterfrågan på särskilda

yrkesinriktade kurser. CSN ser det därför positivt att ett ökat samråd mellan berörda parter kommer till stånd och eventuellt medför en utbyggd utbildning.

LO erinrar om att komvux-utredningen bl. a. föreslår att yrkesinriktade kurser kan anordnas på initiativ av "utvecklingsfonder, branschorganisationer, myndigheter och enskilda företag". LO understryker komvux-utredningens uppfattning att kurserna inte ges en alltför smal och företagsinriktad prägel. LO ställer krav på att varje sådan kurs måste garanteras en sådan bredd och ett sådant innehåll att den stärker arbetstagarnas möjligheter att ta tillvara och hävda sina intressen gentemot arbetsgivarna.

SOSVUX anser att det är viktigt att komvux också fortsättningsvis kommer att vara uppbyggt som ett ämneskurssystem. Då ges möjlighet att läsa det som behövs och på det sätt, tid och omfattning, som passar de vuxenstudierande bäst.

Vidare säger SOSVUX att vad det gäller yrkesinriktade gymnasieskolkurser verkar systemet med delmoment- och modulkurser fungera bra. Beträffande den mer tekniskt inriktade utbildningen, verkstadsindustri m. m. har dock komvux vissa rent praktiska problem att ordna utbildning. SOSVUX föreslår därför ett bättre samarbete med AMU så att komvux t. ex. kan "köpa" platser av AMU. Utbildningarna inom AMU är så bra kvalitets-, lokal- och utrustningsmässigt att de borde vara tillgängliga även för dem som har behov av yrkesutbildning men inte är berättigade till arbetsmarknadsutbildning.

Grundvux

AMS framhåller att undervisningen i grundvux skall inriktas mot och förbereda för arbete alternativt fortsatt utbildning. Studiebesök och yrkes- och arbetslivsförberedande moment är viktiga som en integrerad del i utbildningen.

SACO/SR stöder kommitténs förslag till mål och riktlinjer för grundvux men saknar uttryck för det stora behovet av särskilt utbildad kurativ personal. En avsevärd del av de elever som studerar inom grundvux är i stort behov av kurativa insatser.

SOSVUX tillstyrker förslaget men menar att många som går i grundvux har problem inte enbart med sin läs- och skrivkunnighet. Det är därför viktigt att man under inskolningsperioden inte bara diagnostiserar deltagarnas kunskaper och färdigheter utan att man också försöker skapa sig en helhetsbild av deltagarnas situation så att alla verkligen kan få den hjälp och det stöd de behöver. Här krävs ett bra fungerande samarbete inom utbildningen men också med andra myndigheter och organisationer. Av samma anledning är också samhälls- och naturorienteringen i undervisningen viktig. Informationen utåt och den uppsökande verksamheten är också något, vars betydelse aldrig kan överdrivas. SOSVUX delar kommitténs mening att grundvux-studierna bör bedrivas på deltid i början.

Enligt SOSVUX är det nödvändigt att lärarna som skall undervisa i grundvux dels får en grundläggande utbildning för detta, dels får möjlighet till fortbildning. Det är nämligen tre vitt skilda saker att undervisa barn, vuxna svenskar och invandrare även om målen för utbildningen är desamma.

SÖ ansluter sig till att grundläggande läs-, skriv- och räkneundervisning bör ges på hemspråk (den grundläggande nivån). Detta är emellertid inte alltid möjligt. Syftet med grundvux är att förmedla kunskaper och färdigheter som är oundgängliga för den enskilde i samhället. Det innebär bl. a. vissa kunskaper i svenska. För invandrare som inte kan få sin grundläggande undervisning på hemspråket krävs, att kursdeltagaren redan inledningsvis lär så mycket svenska att denne kan kommunicera med sin svensktalande lärare. Kommittén föreslår att svenska som främmande språk införs i grundvux, men har inte klargjort likheter och olikheter visavi svenska för invandrare (sfi). SÖ erinrar om att SFI-kommittén har föreslagit att invandrare, som deltagit i grundvux, inte skall ha rätt till svenska för invandrare. I avvaktan på ändrad utformning av sfi bör dock de som genomgått grundvux ha rätt att delta i sfi liksom hittills. SÖ finner att besluten om ändring av grundvux för invandrare och svenska för invandrare bör samordnas. Däremot tillstyrker SÖ förslaget vad gäller svenskar i grundvux.

Även med i stort sett oförändrad struktur bör emellertid undervisningens uppläggning, formerna för studiernas planering, metoder och arbetsformer samt utvärdering följa föreliggande förslag, vilka väl överensstämmer med SÖ:s föreskrifter och allmänna råd.

Ytterligare några remissinstanser har framfört synpunkter på vilka som skall ha rätt att delta i grundvux.

AMS erinrar om SFI-kommitténs förslag om att svenskundervisning för flyktingar, som är omhändertagna av arbetsmarknadsstyrelsen i förläggning eller i enskild inkvartering, skall överföras till den nya sfi-utbildningen med kommunen som huvudman, dels att invandrare, som har behov av grundvux, skall få sin sfi-utbildning inom denna. Om dessa förslag realiserats måste flyktingar i arbetsmarknadsstyrelsens flyktingföreläggningar bli berättigade till grundutbildning inom kommunen.

AMS påpekar också att det i förslaget anges att merparten av de svensktalande sällan helt saknar läs-, skriv- och räknefärdigheter och därför inte behöver delta i den mest elementära delen av grundvux. Det är oklart menar AMS om det mot den bakgrunden är komvux-utredningens mening att svensktalande vuxna med 6-årig skolgång skall kunna antas till grundutbildning.

Enligt SOSVUX måste det åtgärdas att man tydligen inte får börja i grundvux om man har kunskaper motsvarande årskurs 5 samtidigt som man ju då naturligtvis inte kan tillräckligt för att man skall klara studierna på grundskolenivå i komvux. Detta måste ändras. Antingen måste även dessa få tillträde till grundvux eller också får man ordna en överbyggande kurs i komvux.

SOSVUX tar också upp lokalfrågan och menar att det är bra för rekryteringen och för tryggheten om undervisningen sker i egna lokaler ute i bostadsområden etc. Kanske vore det bra att i större utsträckning förlägga undervisningen på fortsättningsnivån till själva komvux-enheten. Det skulle ge ett bättre samarbete mellan grundvux och komvux. Detta skulle också kunna bidra till att man fick bort det sociala glapp som på många håll råder mellan grundvux och komvux. I grundvux får eleverna ett helt annat socialt stöd än vad man får som elev i komvux. Övergången blir därför svår för många.

TCO föreslår att texten ändras i komvux-utredningens förslag till mål och riktlinjer bl. a. så att man beträffande undervisningen i svenska för dem som har annat modersmål än svenska konsekvent använder begreppet svenska som främmande språk.

Fortsatt etappindelning

CSN, *SÖ*, *TCO* och *SOSVUX* tillstyrker förslaget att gymnasieskolkurserna skall vara etappindelade i huvudsak enligt den struktur som prövats i försöksverksamheten.

Enligt *CSN* är det angeläget att etappsystemet införs eftersom det på ett bättre sätt kan ta tillvara den enskilde studerandes tidigare studieerfarenheter och nuvarande studiebehov. Det blir lättare för utbildningsanordnarna att placera in eleverna på rätt nivå och på detta sätt undvika onödig omgång för berörda elever. I den mån förslagen påverkar studiestödssystemet är *CSN* beredd att göra erforderliga justeringar.

Enligt *SACO/SR:s* uppfattning har någon egentlig utvärdering av försöksverksamheten ej skett. Det föreligger alltså inga svar på de väsentliga frågorna om systemet underlättar att studier och arbete varvas, om återvändsgränder elimineras samt om systemet innebär att de vuxnas behov och intressen kan tillvaratas bättre i undervisningen. Det är *SACO/SR:s* uppfattning att den nuvarande linjesplittringen har betydande nackdelar. Ett mer enhetligt kursutbud bör eftersträvas. En genomförd etappindelning kräver en förändring mot nya undervisningsmetoder. En sådan förändring förutsätter att lärarna bereds tillfälle till fortbildning.

SOSVUX framhåller att etappindelningen gör att det blir lättare att återuppta studier efter eventuella avbrott. Systemet gör också att man kan läsa många ämnen tillsammans oavsett inriktning på studierna, dvs. man slipper den traditionella uppdelningen tvåårigt/treårigt och naturvetare/humanister etc. *SOSVUX* tror också att det är lättare att få korttidsutbildade att verkligen börja studera om man slipper dagens krångliga linjesystem.

SOSVUX föreslår en sänkning av delningstalet till åtminstone 30 deltagare. I och med etappindelningen kommer förmodligen klasserna i de vanligaste ämnena att bli större än vad de är i dag. Redan i dag är grupperna i t. ex. storstäderna fyllda till delningstalet 36. Då det i komvux

är relativt få lärarledda timmar kan det i så här stora grupper nästan verka omöjligt att uppnå de mål om deltagaranpassning och medinflytande/ansvar som den nya läroplanen talar om. De stora klasserna leder till att man får mindre kontakt med läraren och att gemenskapen i klassen blir klart sämre. Detta ökar avbrotten och det är de med sämst förutsättningar som först ger upp. En sänkning av delningstalet skulle minska avbrotten och ge ett bättre utnyttjande av undervisningen och på så sätt förmodligen inte bli någon förlust även om det skulle kosta några kronor.

Kursbegreppet

SACO/SR, *TCO*, och *SOSVUX* tillstyrker förslaget att etapperna 2–4 skall betraktas som en enda kurs. *SOSVUX* framhåller att det är viktigt att inte de studerande plötsligt står där med en halv utbildning och dryga studieskulder och inte kan fullfölja sin utbildning därför att de "högre" etapperna inte kan anordnas. *SACO/SR* framhåller att det också är väsentligt att kursdeltagarna blir garanterade att kunna slutföra en kurs utan att ett minskat elevantal medför en minskning av antalet undervisningstimmar.

SÖ förordar att de olika etapperna även framdeles betraktas som separata kurser så länge resurserna till komvux är otillräckliga i förhållande till efterfrågan. Om komvux-utredningens förslag på denna punkt skulle genomföras anser *SÖ* att det bör gälla även för yrkesinriktade utbildningar. I nuvarande läge med stark begränsning av resurserna till komvux är det nödvändigt att kunna genomföra en så långt möjligt rationell kursplanering. Eftersom närheten till utbildningen ofta är avgörande för om avståndskänsliga vuxna skall våga påbörja studier, är det viktigt att de inledande etapperna 1 och 2 – åtminstone i de obligatoriska ämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering – samt en rad yrkesinriktade utbildningar anordnas på så många platser som möjligt. Däremot bör senare etapper samt yrkesinriktade påbyggnadskurser kunna koncentreras mera. Deltagarna i dessa har större studievana varför längre avstånd till utbildningen inte torde avskräcka från avslutande studier.

Uppdelning i grunddel och fördjupningsdel

SACO/SR anser att timfördelningen mellan grund- och fördjupningsdel inte får lösas genom centrala bestämmelser. Sådana bestämmelser kan motverka en nödvändig individualisering då elevernas förkunskaper ofta är varierande. Fördelningen av undervisningstiden bör vara en gemensam fråga för skolledning, lärare och elever.

Utbildningsprogram i komvux

SÖ konstaterar att komvux-utredningens förslag till mål och riktlinjer för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser omfattar en uppräknning av de allmänna ämnen som bör få anordnas i komvux. Vissa ämnen anordnas trots att de inte utgör krav för högre studier. I en del fall krävs SÖ:s medgivande. Med hänsyn till de begränsade resurser som står till komvux förfogande, finner SÖ att de ämnen som inte krävs för allmän eller särskild behörighet, bör få anordnas endast efter SÖ:s medgivande. För många deltagare i dessa ämnen torde deltagande i studiecirkel kunna tillgodose utbildningsbehovet.

Enligt LO:s uppfattning bör arbetslivsorientering bibehållas som separat ämne eftersom det rätt utformat har betydelse för individens framtida yrkesval, men också för den aktiva roll som löntagarna förväntas spela i utformningen av det framtida arbetslivet. Även pedagogiska motiv talar för ämnets självständighet. Genom att ta tillvara de vuxna elevernas arbetslivserfarenhet redan tidigt i undervisningen ges eleven en möjlighet att bidra med värdefull kunskap. Om sambandet mellan tidigare yrkeserfarenhet och den planerade yrkesinriktningen blir ordentligt belyst kan de övriga ämnena framstå i sitt sammanhang. Motivationen kan därmed ökas för de fortsatta studierna.

Med den tradition som samhällskunskapen har och den låga status arbetslivsorienteringen fått riskeras att arbetslivsorienteringen blir ytlig och abstrakt och därför inte ges den funktionella kunskap som krävs för de framtida uppgifterna som löntagare. LO menar därför att arbetslivsorienteringen skall ges status av självständigt ämne och ges samma vikt som andra ämnen när det gäller krav på studieprestationer.

Timplaner och kursplaner

SÖ instämmer i förslaget att de timplaner som använts i försöket med etappindelade kurser i princip bör gälla. SÖ utgår ifrån att vissa, begränsade förskjutningar mellan etapperna 2 och 3/4 kan visa sig ändamålsenliga i några ämnen.

SACO/SR påpekar att om ämnet arbetslivsorientering skall upphöra som separat ämne och integreras med ämnet samhällskunskap, förutsätter detta ett ökat timtal för samhällskunskapen.

SOSVUX hoppas att SÖ vid utarbetandet och fastställandet av de slutgiltiga kursplanerna tar hänsyn till de studerandes behov, intressen och synpunkter.

Betygs- och kompetensfrågor

Komvux-utredningen föreslår att samma betygssystem bör gälla i komvux som i gymnasieskolan.

TCO delar uppfattningen att betygssättningen i gymnasieskolkurser inom komvux nu och i framtiden skall följa samma principer som gäller för betygssättningen i gymnasieskolan. Det förändrade betygssystem som kan komma att beslutas för gymnasieskolan bör därför också införas i komvux.

Även *Landstingsförbundet* och *SACO/SR* tillstyrker samma betygssystem.

Landstingsförbundet föreslår att benämningen "Deltagit" utgår och ersätts med samma utformning av betygen som finns i motsvarande gymnasieutbildning. Förklaringen att man med "deltagit" menar godtagbart yrkeskunnande har haft lika svårt att få genomslag vid ansökan om yrkesarbete som vid ansökan till vissa studier, särskilt till högskoleutbildning.

SACO/SR anför att de länge har krävt en förändring av det relativa betygssystemet. *SACO/SR* avser i detta avseende att återkomma i samband med sitt yttrande över gymnasieutredningens betänkande.

LO förordar att elevernas prestationer under studietiden skall belystas genom samtal och informella bedömningar och om acceptabla resultat uppnås skall ett godkännande tilldelas eleverna. För utövande av vissa yrken som så kräver skall certifikat eller annan form av legitimation kunna utfärdas för att visa att innehavaren har en definierad minimikunskap inom ett visst område.

Inte heller *SOSVUX* delar kommitténs mening när det gäller betygssättningen. Utbildningen inom komvux bör ha ett betygssystem med godkänd/deltagit där alla ges verklig möjlighet att uppnå godkänd. Den främsta anledningen till att *SOSVUX* inte vill ha någon 5-gradig betygskala i komvux är att betygen försämrar utbildningen och lägger hinder i vägen när det gäller att nå både målen för vuxenutbildningen och de mål som finns i den nya läroplanen. På många håll är betygssjakten i komvux långt värre än i t. ex. ungdomsgymnasiet. Genom att i stället ha ett system med godkänd skulle komvux fortfarande vara en "sista chans" – men det skulle vara utbildningen som var möjligheten, inte betyget. Skall man ha en komvux som anpassas till korttidsutbildade, socialt, utbildningsmässigt, arbetsmarknadsmässigt och ekonomiskt utsatta grupper går det inte att ha ett betygssystem som endast de välmotiverade, målinriktade elever som redan har viss studiebakgrund klarar av.

Referensgrupp

SÖ anser att deltagarna i komvux framdeles bör utgöra en egen referensgrupp. Kursplanerna i komvux kommer inte att överensstämma med ungdomsskolans. Under försöksverksamheten har just anknytningen till gymnasieskolans linjesystem inneburit stora problem vid betygssättningen.

Avgångsbetyg

Om etappsystemet införs blir det nödvändigt att utforma avgångsbetygen på annat sätt än i gymnasieskolan.

SÖ konstaterar att vuxenutbildningen skall vara överbryggande och svara mot de vuxnas behov. Det innebär att många vuxna inte har behov av eller önskan om en utbildning som motsvarar hela grundskolan eller en hel linje eller specialkurs i gymnasieskolan. Framför allt har de ofta behov av att kombinera ämnen på olika nivåer och av olika slag. Emellertid kan de behöva ett samlat betygsdokument som motsvarar ett avgångsbetyg från gymnasieskolan. SÖ finner att kommitténs förslag till avgångsbetyg 2 är väl anpassat till vuxnas behov. Dock bör även etapp 1 i franska och tyska kunna ingå. Viss tvekan kan råda till behov av ett avgångsbetyg 3. Den som har behov av studier i ämnen utöver dem som ryms i avgångsbetyg 2 kan genomföra dem utan att erhålla ytterligare ett avgångsbetyg. Om ett avgångsbetyg 3 skall finnas bör dock enligt SÖ:s uppfattning även yrkesinriktade ämnen av påbyggnadskaraktär kunna ingå.

SÖ framhåller vikten av att man klart markerar innebörden av ett avgångsbetyg från komvux. SÖ ansluter sig till kommitténs förslag att avgångsbetyg skall ge allmän behörighet. Därutöver kan den som har behov därav studera ytterligare ämnen antingen för att kunna uppfylla särskilda behörighetskrav eller för att uppfylla de krav på "godtagbart yrkeskunnande" som kan finnas.

SOSVUX anser att det är en självklarhet att ett betygsdokument skall innehålla alla de kurser man läst, oavsett inriktning. SOSVUX tillstyrker de föreslagna avgångsbetygen. Kommittén har lyckats kombinera behovet av grundläggande kunskaper och speciella sektorskunskaper väl med vuxnas egna behov av att kunna anpassa sin utbildning till just det yrke eller den vidare utbildning de kanske siktar på. Systemet gör att det blir enklare att komplettera upp en tvåårig utbildning till en treårig, att ändra inriktningen på studierna och att få allmän behörighet till högskolan även om man läst i huvudsak yrkesinriktade ämnen.

UHÄ påpekar att det är av största vikt att betygen utformas så att det klart framgår vad betygsdokumentet avser. Sökande har ibland dokumenterat sin behörighet inte med avgångsbetyg från komvux utan med en mängd utdrag ur liggare, kopior av elevkort osv. Hittills har det låtit sig göras att kontrollera om sådana sökande varit berättigade till avgångsbetyg. I fortsättningen kommer denna kontroll ej att kunna göras av antagningspersonalen, varför högskoleförordningen bör ändras så att endast fullständiga avgångsbetyg ger behörighet i grupperna 1 och 2.

Enligt SACO/SR:s mening är det bra att komvux-utredningens förslag till vuxengymnasiekompetenser ger de studerande en ökad frihet att välja ämnen. Emellertid borde man kunna gå ännu något längre. Förslaget till kurssystem ger möjlighet att sätta samman mycket gedigna och omfattande vuxenanpassade studieprogram som dock inte ger avgångsbetyg enligt de föreslagna reglerna.

Kvotgrupp

SÖ påpekar att den frihet i fråga om avgångsbetygets utformning som kommittén föreslår kan skapa svårigheter då det gäller att vid meritvärdering jämföra gymnasieskolans och komvux elever. Möjligheter för den enskilde kursdeltagaren att själv avgöra vilka betyg som skall införas i dokumentet saknar motsvarighet i gymnasieskolan. SÖ anser därför att UHÄ bör överväga behovet av en särskild kvotgrupp eller undergrupp för elever från komvux.

Även SACO/SR betonar vikten av uppmärksamhet åt de viktiga principiella problem som uppstår vid en jämförelse mellan dels gymnasieskolan och komvux vad gäller kursinnehåll och kvalitetsaspekter och dels betygssystemet och högskolans antagningssystem.

UHÄ menar emellertid att det förhållandet att komvux-eleverna utgör en egen referensgrupp inte behöver innebära att nya kvotgrupper skall inrättas för sådana elever. Till kvotgrupperna 1 och 2 hänförs redan nu inte enbart personer med avgångsbetyg från tre- och tvååriga linjer i gymnasieskolan utan också sådana som har likvärdiga utbildningar, ofta äldre, där kursinnehållet inte är identiskt med gymnasieskolans och där principerna för betygsättning också varit andra än i gymnasieskolan. Antalet elever med fullständiga avgångsbetyg från komvux, vilka hittills sökt till utbildningslinjer inom den statliga högskolan, har varit förhållandevis litet. Detta skulle kunna innebära att kvotgrupperna blev så små att de vid proportionell kvotering ej erhöll någon utbildningsplats.

Om en förändring skulle inträffa, så att antalet elever med avgångsbetyg från komvux skulle öka drastisk, kan enligt UHÄ den situationen uppstå att dessa elever kommer att erhålla en orimligt stor andel av platserna i kvotgrupperna 1 och 2 på grund av att avgångsbetyg från komvux ofta är högre än i gymnasieskolan. Det förhållande att komvux-eleverna i fortsättningen skulle få stor frihet att själva bestämma vilka ämnen de vill studera och få införda i sitt avgångsbetyg skulle förmodligen ytterligare markera denna skillnad. Detta skäl kan möjligen tala för ett införande av egna kvotgrupper för komvux-eleverna. Då man ännu inte vet om antalet elever med fullständiga avgångsbetyg från komvux kommer att öka eller ej torde det dock vara lämpligt att avvakta med ett eventuellt införande av egna kvotgrupper för dessa elever.

Genomförande

Komvux-utredningen föreslår att samtliga föreslagna förändringar skall gälla fr. o. m. 1983/84.

Med hänsyn till riksdagens 1981 fattade beslut finner SÖ det mest ändamålsenligt att följa kommitténs förslag beträffande tidpunkten. SÖ understryker vikten av att resurser för betydande informationsinsatser och personalfortbildning i erforderlig omfattning verkligen ställs till förfogande.

Även *SOSVUX* tillstyrker att dessa kompletteringar skall genomföras läsåret 1983/84, så att de elever som påbörjar sin grundskoleutbildning inom etappsystemet nu till hösten har möjlighet att fortsätta inom samma system också på gymnasiet.

SOSVUX framhåller att alla, skolläda, lärare och elever, måste få information och få vara med så att det hela kan genomföras på bästa möjliga sätt och så att målen och intentionerna i läroplanen verkligen uppfylls. *SOSVUX* begär extra resurser just för genomförandet och under övergången mellan de två utbildningssystemen annars är risken stor att det hela kommer att tas emot negativt ute i kommunerna.

Innehåll

Regeringens proposition	1	
Propositionens huvudsakliga innehåll	1	
1 Inledning	3	
2 Föredragandens överväganden	4	
2.1 Bakgrund	4	
2.2 Kompletteringar till läroplanens mål och riktlinjer	5	
2.3 Utbyggnad av etappsystemet	8	
2.4 Kursbegreppet i etappsystemet	10	
2.5 Uppdelning i grunddel och fördjupningsdel	11	
2.6 Utbildningsprogram	12	
2.7 Timplaner och kursplaner. Kommentarmaterial	13	
2.8 Betygs- och kompetensfrågor	15	
2.9 Genomförande	21	
3 Hemställan	22	
4 Beslut	23	
Bilaga 1	Sammanfattning av komvux-utredningens skrivelse angående kompletteringar till läroplan för komvux .	24
Bilaga 2	Komvux-utredningens förslag till kompletteringar till läroplan för komvux	33
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttrandena över förslag till kompletteringar till läroplan för komvux.	50

